

Projekt

z dnia 16 lutego 2022 r.

Zatwierdzony przez

**UCHWAŁA NR
RADY MIASTA RYBNIKA**

z dnia 2022 r.

**w sprawie przyjęcia Programu działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami
dla Miasta Rybnika na lata 2022-2025**

Na podstawie:

- art. 4 ust. 1 pkt 5, art. 12 pkt 11, art. 92 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 920 z późn. zm.),
- art. 35a ust. 1 pkt 1 i art. 44b ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2021 r. poz. 573 z późn. zm.),

na wniosek Prezydenta Miasta, po zaopiniowaniu przez Komisję Zdrowia i Pomocy Społecznej oraz Powiatową Społeczną Radę do Spraw Osób Niepełnosprawnych w Rybniku,

Rada Miasta Rybnika

uchwala:

§ 1. Przyjąć Program działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami dla Miasta Rybnika na lata 2022-2025, w brzmieniu stanowiącym załącznik do uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Program działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami dla Miasta Rybnika na lata 2022-2025

Spis treści

I. Wprowadzenie	1
II. Definicje	3
III. Diagnoza skali zjawiska niepełnosprawności	4
IV. Inwentaryzacja działań, podejmowanych przez Miasto Rybnik, na rzecz osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych	5
V. Analiza środowiska społecznego Miasta Rybnika w zakresie niepełnosprawności	7
VI. Cele Programu i formy ich realizacji	10
VII. Źródła finansowania Programu	22
VIII. Adresaci oraz realizatorzy Programu	22
IX. Monitoring i ewaluacja	23
X. Zakończenie	24
XI. Spis tabel	25

I. Wprowadzenie

Zgodnie z art. 35a ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych do zadań powiatu należy opracowywanie i realizacja, zgodnych z powiatową strategią dotyczącą rozwiązywania problemów społecznych, powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie:

- 1) rehabilitacji społecznej,
- 2) rehabilitacji zawodowej i zatrudniania,
- 3) przestrzegania praw osób niepełnosprawnych.

Program działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami dla Miasta Rybnika na lata 2022-2025, zwany w dalszej części „Programem”, jest kluczowym dokumentem w polityce Miasta Rybnika, zawierającym działania adresowane do osób z niepełnosprawnościami oraz przewlekle chorych mieszkańców, w różnych obszarach życia. Wpisuje się w realizację Polityki Społecznej Miasta Rybnika 2023+, będącej miejską i powiatową strategią rozwiązywania problemów społecznych, przyjętą uchwałą nr 428/XXVII/2016 Rady Miasta Rybnika z dnia 17 listopada 2016 r. (Cel strategiczny C.3 Włączyć społecznie i wesprzeć osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny, Program C.3.1: Program działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz działań na rzecz osób przewlekle chorych). Ponadto,

Program jest zgodny z krajowymi, regionalnymi i innymi lokalnymi dokumentami strategicznymi.

Celem Programu jest optymalne zaspokojenie potrzeb życiowych i podniesienie jakości życia osób z niepełnosprawnościami i przewlekłe chorych w Rybniku, poprzez wsparcie tych osób i ich rodzin, zgodnie z zasadą pomocniczości (subsydiarności). Program stanowić będzie podstawę do opracowania i realizacji projektów na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz umożliwi pozyskiwanie środków finansowych m.in. z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i Unii Europejskiej.

Jednostki samorządu terytorialnego, jako najbliższe obywatelowi, wspierają osoby z niepełnosprawnościami w społeczności lokalnej. Uprawnienie dla gminy do realizowania zadań na rzecz tej grupy osób wynika z ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, w której ustawodawca w art. 7 ust. 1 wskazał, że do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, zaliczając działania skierowane do osób z niepełnosprawnościami do spraw szeroko pojętej ochrony zdrowia (pkt 5).

Miasto Rybnik, zgodnie z ustawą z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, wykonuje również zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie m.in. wspierania osób niepełnosprawnych (art. 4 ust. 1 pkt 5). Należy jednak pamiętać, że poprawa życia osób z niepełnosprawnościami nie leży wyłącznie w kompetencji samorządu terytorialnego, którego organy działają jedynie w granicach ustalonych przez obowiązujące przepisy prawne.

Program zatem będzie realizowany przy współpracy wielu instytucji, organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów, zajmujących się sprawami osób z niepełnosprawnościami. Finansowanie Programu będzie odbywać się w ramach budżetu Miasta oraz środków pozabudżetowych pozyskiwanych z innych źródeł lub bezkosztowo. Znaczącą rolę we wdrażaniu Programu pełnić będą jednostki organizacyjne Miasta, specjalizujące się w świadczeniu usług społecznych, zawodowych i realizacji zadań z zakresu wspierania osób z niepełnosprawnościami w różnych sferach życia, oraz organizacje pozarządowe, które zrzeszają osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, wypowiadają się w ich imieniu i reprezentują ich interesy.

W proces tworzenia Programu włączeni byli mieszkańcy Miasta i organizacje pozarządowe (partycypacyjność) poprzez:

- 1) proces tworzenia Polityki Społecznej Miasta Rybnika 2023+,
- 2) możliwość zgłoszenia potrzeb i propozycji działań przez organizacje pozarządowe,
- 3) ewaluacje okresowe i końcowe Programu działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami dla Miasta Rybnika na lata 2017-2020, przeprowadzane przez Zespół Ewaluacyjny powołany zarządzeniem nr 330/2017 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 16 maja 2017 r. z późn. zm.,
- 4) Powiatową Społeczną Radę do Spraw Osób Niepełnosprawnych w Rybniku, która zaopiniowała projekt uchwały.

Przystępując do tworzenia Programu dokonano diagnozy skali zjawiska niepełnosprawności wśród mieszkańców Rybnika (dane statystyczne), a także inwentaryzacji działań dotychczas podejmowanych przez Miasto na rzecz tej grupy osób, które zebrano na podstawie

informacji przekazanych przez wydziały Urzędu Miasta Rybnika, jednostki organizacyjne Miasta, instytucje kultury, placówki oświatowe oraz organizacje pozarządowe. Dokonana została również analiza środowiska społecznego Miasta Rybnika w zakresie niepełnosprawności.

II. Definicje

Z uwagi na powszechność i konsekwencje w sensie indywidualnym oraz społecznym niepełnosprawność jest określana jako jedno z najpoważniejszych zjawisk współczesnego świata. Niepełnosprawność dotyczy nie tylko samą osobę z niepełnosprawnością, ale całą rodzinę i wpływa na wiele jej obszarów, tj. na sytuację materialną, społeczną czy zdrowotną. Zgłębienie tej problematyki wymaga wskazania definicji niepełnosprawności lub osoby niepełnosprawnej czy z niepełnosprawnością. Jednakże nie ma w nauce i prawie jednej, uniwersalnej takiej definicji. Akty normatywne w różny sposób definiują niepełnosprawność, zwracając uwagę na różne aspekty i akcentując różne jej cechy. Ponadto pojęcie niepełnosprawności na przestrzeni lat przechodziło dostrzegalną ewolucję.

Według **Światowej Organizacji Zdrowia (WHO)** niepełnosprawność należy rozumieć jako wielowymiarowe zjawisko wynikające ze wzajemnych oddziaływań między ludźmi a ich fizycznym i społecznym otoczeniem, efekt barier napotykanym w otoczeniu fizycznym i społecznym.

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, ratyfikowana przez Polskę w dniu 6 września 2012 r., do osób niepełnosprawnych zalicza te osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub w zakresie zmysłów co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, na zasadzie równości z innymi osobami. Realizacja konwencji wiąże się z zapewnieniem i popieraniem pełnej realizacji praw człowieka i podstawowych wolności wszystkich osób niepełnosprawnych, bez jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność. Tego typu dyskryminacja oznacza jakiegokolwiek różnicowanie, wykluczanie lub ograniczanie ze względu na niepełnosprawność, którego celem lub skutkiem jest naruszenie lub zniweczenie uznania, korzystania z lub wykonywania wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności w dziedzinie polityki, gospodarki, społecznej, kulturalnej, obywatelskiej lub w jakiegokolwiek innej, na zasadzie równości z innymi osobami.

W Polsce stosowane są co najmniej dwie definicje dotyczące osób niepełnosprawnych. Pierwsza z nich to definicja wynikająca z przepisów prawa i dotycząca prawnej podstawy kwalifikacji do grupy osób z niepełnosprawnościami. Natomiast druga, dużo szersza, stosowana jest w statystyce Głównego Urzędu Statystycznego. Definicja statystyczna ujmuje bowiem nie tylko osoby niepełnosprawne prawnie, ale również osoby, które co prawda orzeczenia o niepełnosprawności nie posiadają, lecz deklarują, że mają ograniczenia w wykonywaniu wybranych czynności (tzw. niepełnosprawność biologiczna).

W **Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych**, uchwalonej w dniu 1 sierpnia 1997 r. przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, przez osoby niepełnosprawne rozumie się osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej (...) definiuje niepełnosprawność jako trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.

W tym dokumencie używane będzie pojęcie **osoba/-y z niepełnosprawnością/-ami**, ponieważ określenie „osoba niepełnosprawna” (w formie przymiotnika) przypisuje danej osobie cechę niepełnosprawności, która może stać się jej piętnem i stygmatyzować ją. Inaczej dzieje się kiedy używane jest pojęcie osoby z niepełnosprawnością czy niepełnosprawnościami, ponieważ forma rzeczownika nie określa cechy, a tylko jedną z okoliczności życia i jest jedynie informacją o statusie danej osoby. Tylko w tekstach przytaczanych z innych dokumentów może pojawić się w Programie określenie „osoba niepełnosprawna”.

W tym dokumencie przez **osoby przewlekłe chore** należy rozumieć wyłącznie **osoby niesamodzielne**. Niesamodzielną definiowana jest jako utrata niezależności fizycznej, psychicznej lub umysłowej, co wymaga niezbędnej opieki i pomocy w codziennych czynnościach życiowych. Osoby niesamodzielne wymagają zapewnienia opieki długoterminowej (świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych, świadczeń opieki paliatywno-hospicyjnej). Opieka ta może być świadczona jako opieka instytucjonalna (stacjonarna), domowa i środowiskowa.

III. Diagnoza skali zjawiska niepełnosprawności

Sporządzenie pełnej charakterystyki problemu niepełnosprawności jest niezwykle trudne, z uwagi na brak jednego źródła gromadzenia danych statystycznych, dotyczących wszystkich mieszkańców Rybnika z niepełnosprawnościami. Jedynym pełnym źródłem danych w tym temacie są narodowe spisy powszechne z 2002 r. i 2011 r., które z uwagi na odległy czas są już nieaktualne. Mieszkańcy Rybnika z niepełnosprawnościami w 2011 r. stanowili 11,52% ogółu ludności wobec 9,14% w 2002 r.

Narodowy spis powszechny ludności i mieszkań w 2021 r. był przeprowadzany do 30 września 2021 r., według stanu na 31 marca 2021 r., godz. 24.00. Wyniki spisu będą znane w późniejszym czasie. Podczas spisu w 2021 r. zbierane były dane m.in. w zakresie niepełnosprawności, tj.:

- 1) samoocena niepełnosprawności,
- 2) orzeczenie o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy,
- 3) grupy schorzeń powodujące trudności w wykonywaniu codziennych czynności.

Informacje dotyczące skali zjawiska, jakim jest niepełnosprawność, oraz charakterystyka demograficzno-społeczna stanowiły podstawę zaplanowania strategii Miasta w tym zakresie, którą przedstawiono w Polityce Społecznej Miasta Rybnika 2023+ (str. 73-77).

Analizę zjawiska w tym dokumencie rozszerzono o dane:

- 1) Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku,
- 2) Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku,
- 3) Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku.

Szczegółowa diagnoza znajduje się w **załączniku nr 1** do Programu. Z danych tam przedstawionych wynika w szczególności:

- 1) na 31 grudnia 2020 r. 8 403 mieszkańców Rybnika posiadało orzeczenie Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku, co stanowiło 6,49% ogółu mieszkańców,
- 2) spośród osób z niepełnosprawnościami powyżej 16 roku życia, największa grupa posiadała umiarkowany stopień niepełnosprawności, a najczęstszą przyczyną niepełnosprawności były upośledzenia narządu ruchu,
- 3) najczęstsze przyczyny niepełnosprawności u osób do 16 roku życia to choroby neurologiczne oraz całościowe zaburzenia rozwojowe,
- 4) największą grupę wśród osób z niepełnosprawnościami stanowiły osoby w wieku powyżej 60 roku życia z ograniczeniami ruchowymi, chorobami układu oddechowego i krążenia oraz chorobami neurologicznymi,
- 5) wśród osób powyżej 16 roku życia 52,7% stanowiły kobiety, a 47,3% mężczyźni, natomiast w przypadku osób do 16 roku życia 65,5% stanowili chłopcy, a dziewczynki – 34,5%,
- 6) osoby z niepełnosprawnościami, które uzyskały orzeczenia, charakteryzowały się niskim poziomem wykształcenia i niską aktywnością zawodową,
- 7) na 31 grudnia 2020 r. w Bazie Danych Osób Niepełnosprawnych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku wpisanych było 7 145 osób,
- 8) największą liczbę wśród osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami stanowią osoby z upośledzeniem narządu słuchu. Natomiast w przypadku osób poszukujących pracy największą liczbę stanowią osoby chorujące psychicznie.

W przypadku osób przewlekle chorych również nie ma pełnych danych statystycznych.

Diagnoza mieszkańców pod kątem niepełnosprawności w Rybniku, przeprowadzona w oparciu o dostępne dane statystyczne, w tym przez jednostki organizacyjne Miasta, z jednej strony wskazała na dużą skalę problematyki osób z niepełnosprawnościami, a z drugiej strony – na poważne wyzwania stojące przed samorządem terytorialnym w zakresie jej rozwiązania.

IV. Inwentaryzacja działań, podejmowanych przez Miasto Rybnik, na rzecz osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych

Działania skierowane do środowiska osób z niepełnosprawnościami oraz przewlekle chorych Miasto realizuje samodzielnie (poprzez poszczególne wydziały Urzędu Miasta Rybnika, jednostki organizacyjne Miasta, placówki oświatowe oraz instytucje kultury) lub we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Inwentaryzacja działań podejmowanych przez Miasto wykazała, że w badanym okresie działania te realizowane były przez:

- 1) Wydział Polityki Społecznej,
- 2) Wydział Inwestycji,
- 3) Wydział Dróg,

- 4) Wydział Edukacji,
- 5) Wydział Promocji,
- 6) Biuro Prasowe,
- 7) Wydział Kultury,
- 8) Wydział Informatyki,
- 9) Koordynator do spraw dostępności,
- 10) Wydział Administracyjny,
- 11) Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku,
- 12) Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku,
- 13) Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku,
- 14) Środowiskowy Dom Samopomocy „Cogito Noster” w Rybniku,
- 15) Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny dla Dzieci Niepełnosprawnych Ruchowo i Umysłowo im. Jana Pawła II w Rybniku,
- 16) Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Rybniku,
- 17) Miejski Dom Pomocy Społecznej w Rybniku,
- 18) Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Rybniku,
- 19) warsztaty terapii zajęciowej,
- 20) Środowiskowy Dom Samopomocy w Rybniku przy ul. Karłowicza 48,
- 21) Zarząd Transportu Zbiorowego w Rybniku,
- 22) Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Rybniku,
- 23) Zarząd Zieleni Miejskiej w Rybniku,
- 24) Rybnickie Służby Komunalne,
- 25) rybnickie placówki oświatowe,
- 26) Centrum Usług Wspólnych w Rybniku,
- 27) Zespół Żłobków Miejskich w Rybniku,
- 28) instytucje kultury,
- 29) Straż Miejska w Rybniku,
- 30) Spółdzielnia Socjalna „Z Ikrą”, z siedzibą w Rybniku,
- 31) organizacje pozarządowe.

Szczegółowa inwentaryzacja działań, podejmowanych przez Miasto, na rzecz osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych w latach 2017-2020, znajduje się w **załączniku nr 2** do Programu.

V. Analiza środowiska społecznego Miasta Rybnika w zakresie niepełnosprawności

Osoby z niepełnosprawnościami napotykać w życiu na wiele barier, a świadczenia na ich rzecz nie zaspokajają w pełni wszystkich potrzeb, dlatego osoby te wymagają specjalistycznego wsparcia, szczególnie na poziomie lokalnym. Dokonując analizy środowiska społecznego Miasta Rybnika można zauważyć, że w przeciągu ostatnich 5 lat nastąpiła znaczna poprawa w zakresie działań podejmowanych na rzecz osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych. Obecnie istnieje szereg mechanizmów ustawowych, jak i innego rodzaju działań, które są systematycznie rozwijane i wzbogacane. Jednakże osoby te nadal borykają się w codziennym życiu z różnymi **problemami, barierami czy ograniczeniami**, do których należą:

- 1) bariery architektoniczne (rozumiane jako wszelkie utrudnienia występujące w budynku i w jego najbliższej okolicy, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania, uniemożliwiają lub utrudniają swobodę ruchu osobom z niepełnosprawnościami) w budynkach użyteczności publicznej, w szczególności niewystarczające dostosowanie dla osób z innymi niż choroby narządu ruchu niepełnosprawnościami, a także bariery drogowe (stosowanie rozwiązań nie zawsze akceptowanych przez osoby z różnymi z niepełnosprawnościami, np. nieoznaczanie przejść dla pieszych inną fakturą, likwidowanie barierek oddzielających chodniki od jezdni),
- 2) bariery w komunikowaniu się (rozumiane jako ograniczenia uniemożliwiające lub utrudniające osobie z niepełnosprawnościami swobodne porozumiewanie się i/lub przekazywanie informacji),
- 3) bariery transportowe, w tym związane z niedostosowanymi w pełni do potrzeb osób z niepełnosprawnościami środkami transportu komunikacji miejskiej, a także regulaminem przewozu osób, bagażu lub zwierząt w komunikacji miejskiej,
- 4) bariery związane z dostępnością cyfrową i informacyjno-komunikacyjną,
- 5) niewystarczająca liczba miejsc parkingowych (głównie w obrębie zabudowy wielorodzinnej),
- 6) zbyt mała liczba pracowników odpowiednio przeszkolonych do kontaktu z osobami z niepełnosprawnościami,
- 7) bariery administracyjne (np. nadmiar biurokracji i skomplikowane przepisy, brak świadomości pracowników administracji i używanie przez nich trudnego, specjalistycznego języka),
- 8) niedocieranie informacji o ofercie kulturalnej/sportowej/rekreacyjnej do osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności,
- 9) problemy związane z systemem oświaty, tj. bariery architektoniczne w placówkach oświatowych, brak odpowiednich kompetencji u części nauczycieli,
- 10) trudności ze znalezieniem lub utrzymaniem pracy, a także brak przygotowania i niechęć pracodawców funkcjonujących na otwartym rynku pracy do zatrudniania osób z niepełnosprawnościami,
- 11) brak instytucji chronionego rynku pracy, np. zakładu aktywności zawodowej,

- 12) niedostateczna baza i oferta rehabilitacyjna (zabiegi i sprzęt rehabilitacyjny),
- 13) utrudniony/ograniczony dostęp do służby zdrowia, m.in. dostęp osób z niepełnosprawnościami intelektualnie do leczenia stomatologicznego w znieczuleniu ogólnym,
- 14) problemy bytowe i finansowe (zagrożenie ubóstwem ekonomicznym),
- 15) problemy mieszkaniowe (niedostateczna liczba mieszkań dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami),
- 16) dyskryminacja, krzywdzące stereotypy i nietolerancja wobec osób z niepełnosprawnościami,
- 17) problemy psychologiczne (związane z zaakceptowaniem niepełnosprawności lub/i choroby, niska samoocena, brak akceptacji społecznej, zależność od innych osób, brak samodzielności, bezradność, samotność, izolacja społeczna),
- 18) poczucie wykluczenia społecznego, szczególnie u osób głuchych i słabosłyszących,
- 19) niska świadomość i brak dostatecznej wiedzy osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów o przysługującej im pomocy,
- 20) brak odpowiednich placówek (np. domów pomocy społecznej dla osób wymagających całodobowej opieki z powodu choroby lub niepełnosprawności),
- 21) trudności związane z zapewnieniem opieki osobom niezdolnym do samodzielnego funkcjonowania (w szczególności trudność sprawia zapewnienie opieki wytchnieniowej całodobowej interwencyjnej np. w przypadku nagłego zachorowania opiekuna).

Z różnych badań społecznych wynika, że w dalszym ciągu potrzebna jest zmiana postaw i mentalności społeczeństwa, zwłaszcza jeśli chodzi o podejście do osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz psychiczną. Nadal bardzo potrzebne są kampanie społeczne i szkolenia z zakresu rozwiązań na rzecz dostępności, potrzeb oraz zasad współpracy z osobami z niepełnosprawnościami dla różnych grup społecznych i zawodowych (szczególnie prowadzone/współprowadzone przez same osoby z niepełnosprawnościami).

W Strategii Rozwoju Miasta Rybnika „Rybnik 2030”. Pierwszy krok transformacji, przyjętej uchwałą nr 772/XLVI/2021 Rady Miasta Rybnika z dnia 16 grudnia 2021 r., wskazano następujące wyzwania i potrzeby dotyczące osób z niepełnosprawnościami:

- 1) duża populacja osób z niepełnosprawnościami – konieczność prowadzenia działań zmierzających do osiągnięcia możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej, rehabilitacji zawodowej i społecznej,
- 2) niska aktywność zawodowa osób z niepełnosprawnościami,
- 3) rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami,
- 4) kształtowanie infrastruktury publicznej/przestrzeni miejskiej umożliwiającej dostęp dla osób o ograniczonej sprawności, w tym osób z niepełnosprawnościami,

5) konieczność dostosowania infrastruktury i organizacji transportu publicznego (autobusowego) do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami, w tym siatkę połączeń i ich częstotliwości,

6) uwzględnianie sportu osób z niepełnosprawnościami jako ważnego filaru rozwoju Miasta.

W poniższej tabeli przedstawiono mocne i słabe strony Miasta w zakresie działań podejmowanych na rzecz osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych. W tabeli użyto skrótu „OzN”, który oznacza „Osoby z niepełnosprawnościami”.

Tabela 1. Mocne i słabe strony Miasta Rybnika w zakresie działań podejmowanych na rzecz osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych

Mocne strony	Słabe strony
1) zmniejszanie liczby barier funkcjonalnych (rozumiane jako bariery architektoniczne, techniczne i w komunikowaniu się) w obiektach użyteczności publicznej, 2) sieć placówek wspierających OzN, w tym dobra ich dostępność i duża aktywność, 3) szeroka baza usług, która w miarę potrzeb dostosowuje się do potrzeb OzN (np. rozwój opieki wytchnieniowej w Rybniku, rosnąca liczba świadczonych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania), 4) dobra realizacja zadań powiatu z zakresu rehabilitacji społecznej OzN, dofinansowanych ze środków PFRON, 5) duża aktywność organizacji pozarządowych, działających na rzecz OzN, w szczególności dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, 6) umiejętne pozyskiwanie i wykorzystywanie środków zewnętrznych (np. z PFRON czy unijnych), 7) wykwalifikowana kadra działająca w tym obszarze, 8) utworzenie spółdzielni socjalnej zatrudniającej OzN, 9) obecność szpitali specjalistycznych na terenie Miasta, wraz ze Szpitalnym Oddziałem Ratunkowym.	1) duża populacja OzN, 2) bariery funkcjonalne utrudniające życie OzN, w tym pozorna dostępność (głównie dla osób z niepełnosprawnością ruchową), 3) bariery transportowe (w zakresie komunikacji miejskiej), 4) brak niektórych placówek lub daleki do nich dostęp (np. dom pomocy społecznej dla osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną lub przewlekle psychicznie chorych), 5) brak hospicjum stacjonarnego, 6) brak apteki ogólnodostępnej pełniącej całodobowy dyżur oraz występujące w aptekach bariery funkcjonalne, 7) niska aktywność zawodowa OzN pozostających bez pracy, a także niewystarczająca liczba ofert i miejsc pracy dla tych osób, 8) brak zakładu aktywności zawodowej, który jest ogniwem pomiędzy podmiotami reintegracyjnymi (np. warsztat terapii zajęciowej, środowiskowy dom samopomocy) a otwartym rynkiem pracy, 9) brak należytej współpracy pomiędzy jednostkami pomocy społecznej i zatrudnienia, a także organizacjami pozarządowymi, 10) niski poziom wiedzy mieszkańców na temat niepełnosprawności (brak zrozumienia i akceptacji, dyskryminacja), 11) ograniczone środki finansowe Miasta, 12) brak odpowiedniej liczby przeszkolonych osób do kontaktów z OzN.

Źródło: opracowanie własne

Członkowie Zespołu Ewaluacyjnego do przeprowadzania **ewaluacji Programu działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami dla Miasta Rybnika na lata 2017-2020** (Zespół powołany zarządzeniem nr 330/2017 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 16 maja 2017 r. z późn. zm.) przeprowadzali co roku ewaluacje okresowe oraz po jego zakończeniu ewaluację końcową, która miała na celu zebranie doświadczeń oraz wyciągnięcie wniosków na przyszłość lub też określenie nowych działań. Na podstawie ewaluacji końcowej miał zostać opracowany kolejny program działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Zespół Ewaluacyjny pozytywnie ocenił realizację całego ww. programu. W celu lepszego zaspokojenia potrzeb życiowych środowiska osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych w Rybniku, w opinii Zespołu, zasadne jest kontynuowanie rozpoczętych działań, które były pozytywne postrzegane przez mieszkańców Rybnika, takich jak np. „Rybnickie Dni Integracji”, oraz podjęcie działań, które nie zostały zrealizowane, takich jak np. „konkurs na miejsce najbardziej przyjazne osobom niepełnosprawnym w mieście”. Zasadnym jest ciągle podnoszenie kwalifikacji kadry zajmującej się tematyką niepełnosprawności nakierowane na likwidację barier w komunikowaniu się oraz kontynuacja działań związanych z likwidacją barier architektonicznych w infrastrukturze miejskiej.

Zespół wskazał, że ciekawym rozwiązaniem do wykorzystania w przyszłości, przy tworzeniu nowego programu, jest system informacyjno-nawigacyjny Totupoint do oznakowania zewnętrznego kolejnych budynków w infrastrukturze miejskiej oraz tabliczek NFC (Near Field Communication – bezdotykowa i bezprzewodowa technologia komunikacyjna) do oznakowania wewnętrznego. Dzięki zainstalowanemu oprogramowaniu w smartfonie NFC pozwala odczytywać głosowo informacje zakodowane w tabliczkach jak np. numer pokoju i nazwę biura. Od opracowania ewaluacji końcowej, w Urzędzie Miasta Rybnika przy ul. Bolesława Chrobrego 2 pojawiło się 5 miejsc z TOTUPOINT:

- 1) wejście od ul. Bolesława Chrobrego,
- 2) wejście od ul. Miejskiej,
- 3) winda na parterze
- 4) skrzynka podawcza,
- 5) toaleta.

Zespół Ewaluacyjny zalecił również kontynuację prac nad zmianą regulaminu przewozu osób, bagażu lub zwierząt w komunikacji miejskiej, organizowanej przez Zarząd Transportu Zbiorowego w Rybniku. Ponadto, w celu ulepszania skuteczności działań członkowie Zespołu proponowali w działaniu dotyczącym konsultowania planów, programów i innych działań w obszarze przestrzeni, infrastruktury i transportu ze środowiskiem osób z niepełnosprawnościami, wprowadzić możliwość powiadamiania o konsultacjach drogą elektroniczną.

VI. Cele Programu i formy ich realizacji

Celem strategicznym Programu jest optymalne zaspokojenie potrzeb życiowych osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych w Rybniku, poprzez wsparcie tych osób i ich rodzin/opiekunów. Zakłada się, że osiągnięcie celu strategicznego będzie możliwe poprzez realizację następujących **celów głównych**:

1. Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin i opiekunów,
2. Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami,
3. Promocja zatrudnienia i aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami,
4. Zapobieganie niepełnosprawności.

Celami szczegółowymi Programu są:

- 1.1. Likwidacja barier architektonicznych w infrastrukturze miejskiej,
- 1.2. Likwidacja barier cyfrowych,
- 1.3. Likwidacja barier informacyjno-komunikacyjnych,
- 1.4. Likwidacja barier transportowych,
- 1.5. Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnościami do sportu, kultury, rekreacji i turystyki,
- 1.6. Poszerzenie świadomości osób z niepełnosprawnościami o przysługujących im uprawnieniach i formach pomocy oraz wspieranie ich usamodzielniania,
- 1.7. Poszerzenie świadomości mieszkańców Miasta Rybnika w zakresie praw i potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- 1.8. Promowanie wolontariatu,
- 1.9. Rehabilitacja społeczna osób z niepełnosprawnościami,
- 1.10. Stwarzanie warunków do samodzielnego i niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami poprzez wspieranie mieszkalnictwa,
- 1.11. Wspieranie otoczenia osób z niepełnosprawnościami,
- 2.1. Wsparcie procesu edukacyjnego dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami,
- 2.2. Tworzenie warunków wyrównujących szanse edukacyjne dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami,
- 3.1. Zwiększenie zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami,
- 4.1. Profilaktyka w zakresie zapobiegania niepełnosprawności.

Osiągnięciu celów szczegółowych służyć będą działania wskazane w dalszej części Programu, **adresowane zarówno dla osób z niepełnosprawnościami jak i przewlekłe chorych** (osób niesamodzielnnych). Dla uproszczenia w celach i działaniach wpisane będą jedynie osoby z niepełnosprawnościami, ale działania dotyczą tych dwóch grup osób.

Działaniami priorytetowymi, tj. najważniejszymi i koniecznymi do realizacji, są:

- 1) likwidacja wszelkich barier (zwiększenie dostępności do środowiska fizycznego, środków transportu, informacji i komunikacji, technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, a także innych urządzeń i usług powszechnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych),
- 2) zwiększenie zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, szczególnie na otwartym rynku pracy (zwiększenie liczby miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami, w tym w jednostkach organizacyjnych Miasta, zgodnie z obowiązującymi przepisami),
- 3) podniesienie świadomości społeczeństwa w sprawach dotyczących osób z niepełnosprawnościami, a także działania na rzecz wzmocnienia poszanowania ich praw i godności.

Cel główny 1

Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin i opiekunów

Cel szczegółowy:

1.1. Likwidacja barier architektonicznych w infrastrukturze miejskiej

Działania	Wskaźniki monitorujące	Termin realizacji	Realizatorzy
1.1.1. inwentaryzacja dostępności obiektów użyteczności publicznej, innych niż miejskich, pod kątem ich dostosowania i występujących barier dla osób z niepełnosprawnościami	zrealizowano/ nie zrealizowano	do 2025 r.	- Wydział Polityki Społecznej, - organizacje pozarządowe
1.1.2. podejmowanie działań w zakresie zwiększenia/poprawy dostępności architektonicznej w Urzędzie Miasta Rybnika, jednostkach organizacyjnych Miasta, placówkach oświatowych i instytucjach kultury, a także w miejscach rekreacji	- liczba dostosowanych obiektów, - wysokość środków na likwidację barier	na bieżąco	- Wydział Inwestycji, - Wydział Administracyjny, - jednostki organizacyjne Miasta, - placówki oświatowe, - instytucje kultury
1.1.3. dostosowanie infrastruktury drogowej w ramach przeprowadzanych remontów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (różne niepełnosprawności)	liczba i rodzaj dostosowania infrastruktury drogowej	na bieżąco	Wydział Dróg
1.1.4. dostosowywanie liczby miejsc parkingowych dla osób z niepełnosprawnościami zgodnie z obowiązującymi przepisami, w tym w szczególności w obrębie budynków wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Miasta Rybnika	liczba dostosowanych miejsc parkingowych	na bieżąco	- Wydział Dróg, - Rybnickie Służby Komunalne, - Zakład Gospodarki Mieszkaniowej
1.1.5. przystosowanie lokali i budynków wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Miasta Rybnika do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	liczba przystosowanych lokali i budynków dla osób z niepełnosprawnościami	na bieżąco	Zakład Gospodarki Mieszkaniowej
1.1.6. likwidacja indywidualnych barier architektonicznych i technicznych (dofinansowanie ze środków PFRON)	- liczba zlikwidowanych indywidualnych barier, - wysokość środków na likwidację barier	na bieżąco	Ośrodek Pomocy Społecznej
1.1.7. organizacja konkursu na miejsce najbardziej przyjazne osobom z niepełnosprawnościami w Mieście	zrealizowano/ nie zrealizowano	do 2025 r.	Wydział Polityki Społecznej

Cel szczegółowy:

1.2. Likwidacja barier cyfrowych

Działania	Wskaźniki monitorujące	Termin realizacji	Realizatorzy
1.2.1. podejmowanie działań w zakresie zwiększenia/poprawy dostępności cyfrowej w Urzędzie Miasta Rybnika, jednostkach organizacyjnych Miasta, placówkach oświatowych i instytucjach kultury	liczba dostosowanych stron internetowych	do 2025 r.	- Wydział Informatyki, - Koordynator do spraw dostępności, - jednostki organizacyjne Miasta, - placówki oświatowe, - instytucje kultury
1.2.2. szkolenia pracowników Urzędu Miasta Rybnika, jednostek organizacyjnych Miasta, placówek oświatowych, instytucji kultury, w zakresie: - tworzenia dokumentów cyfrowo dostępnych, - tworzenia treści, projektowania i programowania stron internetowych i aplikacji mobilnych dostępnych cyfrowo	liczba przeszkolonych pracowników	na bieżąco	- Wydział Kadr, Szkoleń i Płac, - Koordynator do spraw dostępności, - jednostki organizacyjne Miasta, - placówki oświatowe, - instytucje kultury

Cel szczegółowy:

1.3. Likwidacja barier informacyjno-komunikacyjnych

Działania	Wskaźniki monitorujące	Termin realizacji	Realizatorzy
1.3.1. instalacja urządzeń lub innych środków technicznych i pomocy: - do obsługi osób słabosłyszących, w szczególności pętli indukcyjnych, systemów FM lub urządzeń opartych o inne technologie, których celem jest wspomaganie słyszenia, - ułatwiających poruszanie się osób z dysfunkcją wzroku, w szczególności w zakresie znakowania przestrzeni publicznej (np. oznaczenia kontrastowe, dotykowe, dźwiękowe, tabliczki NFC, system nawigacyjno-informacyjny TOTUPOINT)	liczba zainstalowanych urządzeń lub innych środków technicznych i pomocy	do 2025 r.	- Wydział Administracyjny, - Koordynator do spraw dostępności, - jednostki organizacyjne Miasta, - placówki oświatowe, - instytucje kultury
1.3.2. szkolenia pracowników Urzędu Miasta Rybnika, jednostek organizacyjnych Miasta, placówek oświatowych, instytucji kultury, podnoszące wiedzę i umiejętności w zakresie: - komunikacji z osobami z niepełnosprawnościami (różne niepełnosprawności), - obsługi ww. osób (m.in. Polski Język Migowy)	liczba przeszkolonych pracowników	na bieżąco	- Wydział Kadr, Szkoleń i Płac, - jednostki organizacyjne Miasta, - placówki oświatowe, - instytucje kultury

1.3.3. szkolenia kierowców środków komunikacji miejskiej z zakresu potrzeb i pomocy osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności (zwrócenie uwagi na godne traktowanie i uwrażliwienie na potrzeby osób z niepełnosprawnościami m.in. dłuższy postój, pomoc przy wsiadaniu i wysiadaniu z autobusu, umożliwienie korzystania z posiadanych udogodnień). Po opracowaniu przez PFRON standardów obsługi osób ze szczególnymi potrzebami w transporcie zbiorowym będzie istniała możliwość ich stosowania (obecnie są konsultowane).	liczba przeszkolonych kierowców	na bieżąco	- Zarząd Transportu Zbiorowego, - organizacje pozarządowe
1.3.4. pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, a także dofinansowania szkoleń w zakresie jego obsługi (likwidacja indywidualnych barier w komunikowaniu się oraz w dostępie do uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym)	- liczba zlikwidowanych indywidualnych barier, - wysokość środków na likwidację barier	na bieżąco	Ośrodek Pomocy Społecznej

Cel szczegółowy:

1.4. Likwidacja barier transportowych

Działania	Wskaźniki monitorujące	Termin realizacji	Realizatorzy
1.4.1. podejmowanie działań na rzecz zwiększenia dostępności środków komunikacji miejskiej i infrastruktury towarzyszącej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (różne niepełnosprawności)	- liczba dostosowanych środków komunikacji miejskiej, - liczba nowych urządzeń ułatwiających osobom z niepełnosprawnościami korzystanie z transportu zbiorowego	do 2025 r.	Zarząd Transportu Zbiorowego
1.4.2. wprowadzanie zmian do Regulaminu przewozu osób, bagażu lub zwierząt w komunikacji miejskiej, organizowanej przez Zarząd Transportu Zbiorowego: - zgodnie z obowiązującymi przepisami, - w zakresie umożliwiającym korzystanie osobom z niepełnosprawnościami ze środków komunikacji miejskiej na równi z osobami bez niepełnosprawności	zrealizowano/ nie zrealizowano	do 2025 r.	Zarząd Transportu Zbiorowego

1.4.3. zakup pojazdów lub ich dostosowanie do przewozu osób z niepełnosprawnościami, w szczególności uczniów z niepełnosprawnościami	- liczba zakupionych/ dostosowanych pojazdów, - wysokość środków poniesionych na ten cel	na bieżąco	- placówki oświatowe, - jednostki organizacyjne Miasta, - organizacje pozarządowe
1.4.4. uruchomienie ogólnodostępnej usługi w ramach usługi typu tele-bus (bus na żądanie), z której będą mogły skorzystać również osoby z niepełnosprawnościami potrzebujące wsparcia w zakresie mobilności	zrealizowano/ nie zrealizowano	do 2025 r.	Zarząd Transportu Zbiorowego

Cel szczegółowy:

1.5. Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnościami do sportu, kultury, rekreacji i turystyki

Działania	Wskaźniki monitorujące	Termin realizacji	Realizatorzy
1.5.1. podejmowanie działań w zakresie wspierania sportu osób z niepełnosprawnościami	- liczba wspartych działań, - wysokość środków przeznaczonych na działanie	na bieżąco	- Wydział Polityki Społecznej, - Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji, - organizacje pozarządowe
1.5.2. podejmowanie działań w zakresie wspierania pozasportowej działalności osób z niepełnosprawnościami, w tym działalności kulturalnej	liczba zorganizowanych przedsięwzięć	na bieżąco	- Wydział Polityki Społecznej, - Wydział Kultury, - jednostki organizacyjne Miasta, - placówki oświatowe, - instytucje kultury, - organizacje pozarządowe
1.5.3. organizacja Dnia/Dni Osób z Niepełnosprawnościami lub Rybnickich Dni Integracji	- liczba zorganizowanych przedsięwzięć, - wysokość środków przeznaczonych na działanie	co najmniej raz w roku	- Wydział Polityki Społecznej, - organizacje pozarządowe

Cel szczegółowy:

1.6. Poszerzenie świadomości osób z niepełnosprawnościami o przysługujących im uprawnieniach i formach pomocy oraz wspieranie ich usamodzielniania

Działanie	Wskaźniki monitorujące	Termin realizacji	Realizatorzy
1.6.1. organizacja m.in. szkoleń, zajęć, konferencji, punktów wsparcia/doradztwa, grup wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie określonym w celu	- liczba przeprowadzonych działań, - liczba wspartych osób	na bieżąco	- jednostki organizacyjne Miasta, - placówki oświatowe, - instytucje kultury, - organizacje pozarządowe

Cel szczegółowy:

1.7. Poszerzenie świadomości mieszkańców Miasta Rybnika w zakresie praw i potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Działania	Wskaźniki monitorujące	Termin realizacji	Realizatorzy
1.7.1. prowadzenie działań (np. kampanie, prelekcje, informacje na stronach internetowych i profilach społecznościowych Miasta): - na rzecz integracji osób z niepełnosprawnościami i przeciwdziałania ich dyskryminacji, - kształtujących właściwy stosunek do ww. osób, - na rzecz poprawy wizerunku ww. osób, - w zakresie zapewnienia dostępności	- liczba przeprowadzonych działań, - liczba beneficjentów działań	na bieżąco	- Wydział Polityki Społecznej, - Biuro Prasowe, - Wydział Promocji, - jednostki organizacyjne Miasta, - placówki oświatowe, - instytucje kultury, - organizacje pozarządowe

Cel szczegółowy:

1.8. Promowanie wolontariatu

Działanie	Wskaźniki monitorujące	Termin realizacji	Realizatorzy
1.8.1. upowszechnianie wolontariatu, ukierunkowanego na pomoc osobom z niepełnosprawnościami oraz ich rodzinom i opiekunom, a także angażowanie osób z niepełnosprawnościami jako wolontariuszy	- liczba zrealizowanych działań, - liczba wspartych osób, - liczba wolontariuszy, w tym osób z niepełnosprawnościami	na bieżąco	- Wydział Polityki Społecznej, - Ośrodek Pomocy Społecznej, - placówki oświatowe, - organizacje pozarządowe

Cel szczegółowy:

1.9. Rehabilitacja społeczna osób z niepełnosprawnościami

Działania	Wskaźniki monitorujące	Termin realizacji	Realizatorzy
1.9.1. świadczenie usług opiekuńczych, pielęgnacyjnych i rehabilitacyjnych osobom z niepełnosprawnościami	- liczba świadczonych usług, - liczba wspartych osób	na bieżąco	- Ośrodek Pomocy Społecznej, - Ośrodek Lecznico-Rehabilitacyjny, - organizacje pozarządowe
1.9.2. zapewnienie rehabilitacji społecznej osobom z niepełnosprawnościami w środowiskowych domach samopomocy	liczba wspartych osób	na bieżąco	- Środowiskowy Dom Samopomocy „Cogito Noster”, - organizacje pozarządowe
1.9.3. prowadzenie rehabilitacji psychiatrycznej oraz udzielanie wsparcia psychologicznego osobom z niepełnosprawnościami, w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych, pojawiających się w związku z niepełnosprawnością lub chorobą	liczba wspartych osób	na bieżąco	- Środowiskowy Dom Samopomocy „Cogito Noster” (Zespół Psychiatrii Środowiskowej), - Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii, - Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, - organizacje pozarządowe
1.9.4. wspieranie osób z niepełnosprawnościami w procesie rehabilitacji społecznej poprzez udzielanie dofinansowań ze środków PFRON	- liczba wspartych osób, - wysokość środków przeznaczonych na działanie	na bieżąco	Ośrodek Pomocy Społecznej
1.9.5. świadczenie usług asystenckich dla osób z niepełnosprawnościami	- liczba wspartych osób, - wysokość środków przeznaczonych na działanie	na bieżąco	- Ośrodek Pomocy Społecznej, - organizacje pozarządowe

Cel szczegółowy:

1.10. Stwarzanie warunków do samodzielnego i niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami poprzez wspieranie mieszkalnictwa

Działanie	Wskaźniki monitorujące	Termin realizacji	Realizatorzy
1.10.1. tworzenie mieszkań chronionych (treningowych i wspieranych) oraz wspomaganych dla osób z niepełnosprawnościami	zrealizowano/ nie zrealizowano	do 2025 r.	- Zakład Gospodarki Mieszkaniowej, - Ośrodek Pomocy Społecznej, - organizacje pozarządowe
1.10.2. tworzenie dostosowanych dla osób z niepełnosprawnościami mieszkań w ramach mieszkaniowego zasobu Miasta	zrealizowano/ nie zrealizowano	do 2025 r.	- Zakład Gospodarki Mieszkaniowej, - Ośrodek Pomocy Społecznej, - organizacje pozarządowe

Cel szczegółowy:

1.11. Wspieranie otoczenia osób z niepełnosprawnościami

Działania	Wskaźniki monitorujące	Termin realizacji	Realizatorzy
1.11.1. rozszerzenie i promocja oferty usług opieki wytchnieniowej (realizacja Lokalnego Programu Opieki Wytchnieniowej dla Miasta Rybnika na lata 2021-2025)	- liczba podjętych działań, - liczba osób objętych opieką wytchnieniową, - liczba przeprowadzonych kampanii edukacyjnych i informacyjnych w zakresie popularyzacji opieki wytchnieniowej	na bieżąco	- Ośrodek Pomocy Społecznej, - Miejski Dom Pomocy Społecznej, - organizacje pozarządowe
1.11.2. podejmowanie innych działań wspierających otoczenie osób z niepełnosprawnościami	liczba podjętych działań	na bieżąco	- Ośrodek Pomocy Społecznej, - Wydział Polityki Społecznej, - organizacje pozarządowe
1.11.3. udostępnianie organizacjom pozarządowym, działającym na rzecz osób z niepełnosprawnościami, na preferencyjnych warunkach, lokali wchodzących w skład zasobu Miasta Rybnika	liczba udostępnionych lokali	na bieżąco	- Zakład Gospodarki Mieszkaniowej, - pozostałe jednostki organizacyjne Miasta, - placówki oświatowe, - instytucje kultury

Cel główny 2

Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami

Cel szczegółowy:

2.1. Wsparcie procesu edukacyjnego dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami

Działania	Wskaźniki monitorujące	Termin realizacji	Realizatorzy
2.1.1. realizacja wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci	liczba dzieci objętych procesem wczesnego wspomaganie rozwoju	na bieżąco	- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, - placówki oświatowe
2.1.2. udzielanie pomocy specjalistycznej dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnościami	liczba wspartych osób	na bieżąco	- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, - placówki oświatowe
2.1.3. udzielanie wsparcia kadrze pedagogicznej pracującej z uczniami z niepełnosprawnościami w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych	liczba wspartych osób	na bieżąco	placówki oświatowe
2.1.4. wspieranie rodziców i opiekunów dzieci z niepełnosprawnościami	liczba wspartych osób	na bieżąco	- Wydział Edukacji, - placówki oświatowe, - Poradnia Psychologiczno-

w zakresie działalności edukacyjnej (np. szkolenia, konferencje, grupy wsparcia, porady indywidualne)			Pedagogiczna
---	--	--	--------------

Cel szczegółowy:

2.2. Tworzenie warunków wyrównujących szanse edukacyjne dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami

Działania	Wskaźniki monitorujące	Termin realizacji	Realizatorzy
2.2.1. doposażenie placówek oświatowych w pomoce dydaktyczne, sprzęt i urządzenia poprawiające codzienne funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami oraz usprawniające proces dydaktyczny uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	- liczba doposażonych placówek oświatowych, - wysokość środków poniesionych na ten cel	na bieżąco	placówki oświatowe
2.2.2. organizacja zajęć rewalidacyjnych, rehabilitacyjnych i pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami	- liczba zorganizowanych zajęć, - liczba wspartych osób	na bieżąco	- placówki oświatowe, - Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, - instytucje kultury, - organizacje pozarządowe
2.2.3. realizacja projektów edukacyjnych, uwzględniających specjalne potrzeby dzieci i młodzieży z różnymi rodzajami niepełnosprawności	- liczba projektów, - wysokość pozyskanych środków, - liczba wspartych osób	na bieżąco	- Wydział Edukacji, - placówki oświatowe, - Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna
2.2.4. prowadzenie kampanii społecznych i innych działań promujących ideę edukacji włączającej. Edukacja włączająca rozumiana jako umożliwienie uczniom z niepełnosprawnościami nauki wraz ze sprawnymi rówieśnikami, na docenianiu i wspieraniu uczniów oraz dostosowaniu szkół do uczniów o zróżnicowanych potrzebach.	liczba przeprowadzonych kampanii i innych działań	na bieżąco	- Wydział Edukacji, - placówki oświatowe, - Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, - organizacje pozarządowe

Cel główny 3

Promocja zatrudnienia i aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami

Cel szczegółowy:

3.1. Zwiększenie zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami

Działania	Wskaźniki monitorujące	Termin realizacji	Realizatorzy
3.1.1. organizacja warsztatów, szkoleń i konkursów: - aktywizujących i motywujących osoby z niepełnosprawnościami do podjęcia zatrudnienia, - mających na celu podniesienie, uzupełnienie, zmianę kwalifikacji zawodowych osób z niepełnosprawnościami, - mających na celu zmianę postrzegania przez te osoby swoich możliwości i szans na podjęcie zatrudnienia (wzrost ich samooceny)	- liczba przeprowadzonych warsztatów, szkoleń i konkursów, - liczba wspartych osób	na bieżąco	- Powiatowy Urząd Pracy, - organizacje pozarządowe
3.1.2. organizacja targów pracy i giełd pracy dla osób z niepełnosprawnościami (pomoc w rekrutacji)	- liczba zorganizowanych targów i giełd pracy, - liczba osób z niepełnosprawnościami uczestniczących w targach i giełdach pracy	na bieżąco	Powiatowy Urząd Pracy
3.1.3. poradnictwo zawodowe realizowane przez doradców zawodowych oraz wsparcie udzielane przez trenerów pracy (działania doradcze, mające na celu pomoc w planowaniu kariery zawodowej i lepszym przygotowaniu do szukania i utrzymania pracy)	liczba wspartych osób	na bieżąco	- Powiatowy Urząd Pracy, - organizacje pozarządowe
3.1.4. udzielanie wsparcia osobom z niepełnosprawnościami zamierzającym podjąć działalność gospodarczą	liczba wspartych osób	na bieżąco	Powiatowy Urząd Pracy
3.1.5. prowadzenie działań, mających na celu zmianę postaw społecznych (w szczególności pracodawców) wobec zatrudniania osób z różnymi niepełnosprawnościami	- liczba podjętych działań, - liczba pracodawców objętych działaniami	na bieżąco	- Powiatowy Urząd Pracy, - organizacje pozarządowe
3.1.6. wspieranie pracodawców tworzących miejsca pracy dla osób z niepełnosprawnościami	- liczba utworzonych miejsc pracy, - liczba wspartych pracodawców	na bieżąco	Powiatowy Urząd Pracy

3.1.7. zamieszczanie informacji o wolnych miejscach pracy dla osób z niepełnosprawnościami na stronach internetowych i mediach społecznościowych	liczba zamieszczonych ogłoszeń	na bieżąco	Powiatowy Urząd Pracy
3.1.8. dofinansowanie zatrudnienia i szkolenia asystenta wspierającego pracownika z niepełnosprawnościami w miejscu pracy	liczba asystentów i przeprowadzonych szkoleń	na bieżąco	Powiatowy Urząd Pracy
3.1.9. realizacja projektów na rzecz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami	- liczba projektów, - liczba wspartych osób	na bieżąco	- Powiatowy Urząd Pracy, - organizacje pozarządowe
3.1.10. uruchomienie zakładu aktywności zawodowej na terenie Miasta Rybnika	zrealizowano/ nie zrealizowano	do 2025 r.	- Wydział Polityki Społecznej, - Powiatowy Urząd Pracy, - organizacje pozarządowe, - SP ZOZ Państwowy Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Rybniku

Cel główny 4

Zapobieganie niepełnosprawności

Cel szczegółowy:

4.1. Profilaktyka w zakresie zapobiegania niepełnosprawności

Działania	Wskaźniki monitorujące	Termin realizacji	Realizatorzy
4.1.1. podejmowanie działań na rzecz poszerzenia wiedzy mieszkańców w zakresie przyczyn niepełnosprawności oraz na rzecz zdrowego stylu życia (np. kampanie informacyjne, profilaktyczne)	liczba podjętych działań	na bieżąco	- Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny, - pozostałe jednostki organizacyjne Miasta, - placówki oświatowe, - instytucje kultury, - Wydział Polityki Społecznej, - organizacje pozarządowe
4.1.2. podejmowanie działań nakierowanych na zwiększenie dostępności usług rehabilitacyjnych i podnoszenie ich jakości	- liczba podjętych działań, - liczba wspartych osób	na bieżąco	- Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny, - Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji, - Ośrodek Pomocy Społecznej, - organizacje pozarządowe

Dodatkowo rekomenduje się konsultowanie planów, programów i innych działań w obszarze przestrzeni, infrastruktury i transportu ze środowiskiem osób z niepełnosprawnościami (z uwzględnieniem zasad dostępności).

Poza ww. działaniami rekomendowane jest podejmowanie przez realizatorów Programu innych, w szczególności innowacyjnych, działań na rzecz rozwoju usług i wyrównywania szans rozwoju osób z niepełnosprawnościami, w tym poprzez programy aktywizujące.

Istotne jest, aby przy realizacji zaplanowanych działań, kierować się następującymi **zasadami**:

- 1) podmiotowością osób z niepełnosprawnościami (możliwość podejmowania przez te osoby decyzji co do zakresu usług) i wspieraniem „szytym na miarę”, tzn. w kontekście potrzeb obecnych i przyszłych danej osoby oraz środowiska, w którym żyje,
- 2) zapewnieniem trwałości oraz ciągłości finansowania form wsparcia, w szczególności w ramach projektów współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych.

VII. Źródła finansowania Programu

Program będzie finansowany z następujących źródeł:

- 1) środków Miasta Rybnika (własne gminy lub powiatu),
- 2) budżetu państwa (np. subwencje ogólne, dotacje celowe, programy resortowe),
- 3) budżetu samorządu województwa śląskiego,
- 4) Narodowego Funduszu Zdrowia,
- 5) Funduszu Solidarnościowego,
- 6) środków pochodzących z funduszy europejskich,
- 7) Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- 8) Funduszu Pracy,
- 9) środków finansowych własnych realizatorów Programu, w tym organizacji pozarządowych,
- 10) innych środków (np. środków prywatnych, partnerstwo publiczno-prywatne).

Podczas realizacji Programu istotne będzie **poszukiwanie alternatywnych źródeł finansowania**. Wobec tego realizatorzy Programu będą podejmować kroki mające na celu pozyskiwanie zewnętrznych środków m.in. w ramach dostępnych programów unijnych, projektów systemowych, konkursowych, bądź innych, nakierowanych na rozwiązywanie problemów osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych.

VIII. Adresaci oraz realizatorzy Programu

Głównymi **adresatami Programu** są osoby z niepełnosprawnościami i przewlekle chore, ich rodziny i opiekunowie, zamieszkujące na terenie Miasta Rybnika. Odbiorcą pośrednim jest społeczność lokalna, w szczególności:

- 1) dzieci i młodzież rybnickich placówek oświatowych,
- 2) osoby zawodowo zajmujące się problematyką niepełnosprawności.

Realizatorami Programu są:

- 1) wydziały i biura Urzędu Miasta Rybnika wymienione w Programie (**koordynator Programu – Wydział Polityki Społecznej**),
- 2) jednostki organizacyjne Miasta (w szczególności: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku, Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku, Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku, Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny dla Dzieci Niepełnosprawnych Ruchowo i Umysłowo im. Jana Pawła II w Rybniku, Środowiskowy Dom Samopomocy „Cogito Noster” w Rybniku, Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Rybniku), rybnickie placówki oświatowe i instytucje kultury,
- 3) organizacje pozarządowe i inne podmioty, których działalność statutowa obejmuje zadania należące do sfery zadań publicznych m.in. w zakresie działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych,
- 4) inne podmioty przewidziane ustawami, realizujące ww. zadania.

Przy realizacji Programu Miasto zamierza **współpracować z:**

- 1) Powiatową Społeczną Radą do Spraw Osób Niepełnosprawnych w Rybniku,
- 2) Urzędem Marszałkowskim Województwa Śląskiego,
- 3) Śląskim Urzędem Wojewódzkim w Katowicach,
- 4) Narodowym Funduszem Zdrowia i podmiotami leczniczymi,
- 5) Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- 6) ministerstwami właściwymi do spraw zabezpieczenia społecznego i ochrony zdrowia,
- 7) innymi jednostkami samorządu terytorialnego,
- 8) innymi instytucjami działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych,
- 9) środkami masowego przekazu w zakresie działań promocyjnych i informacyjnych.

IX. Monitoring i ewaluacja

Celem **monitoringu** będzie jak najwcześniejsze zidentyfikowanie zdarzeń, które mogą zakłócić realizację Programu oraz zapobieganie ich wystąpieniu. Monitoring polegać będzie na zbieraniu danych statystycznych, celem wyliczenia wskaźników dla określonych działań. Odpowiedzialnym za monitorowanie realizacji Programu będzie Wydział Polityki Społecznej Urzędu Miasta Rybnika.

Podstawę do opracowania wyników monitoringu stanowić będą dane oraz informacje pozyskane od realizatorów Programu (raporty z podjętych działań dostarczane do 31 stycznia roku następującego po zakończeniu monitorowanego roku. Zebrane dane i informacje zostaną poddane analizie, a jej wyniki będą uwzględnione w ewaluacji.

Celem **ewaluacji** będzie stałe ulepszanie skuteczności oraz efektywności zaplanowanych działań. Ewaluacja służyć będzie identyfikacji błędów i nieprawidłowości, ocenie ich wpływu na Program oraz uzyskaniu rekomendacji, jakie błędy i nieprawidłowości należy wyeliminować w przyszłości. Ewaluacja wykonywana będzie w trakcie Programu –

ewaluacja okresowa (w terminie do 31 marca roku następującego po zakończeniu danego roku) oraz po jego zakończeniu – ewaluacja końcowa (w terminie do 31 marca 2026 r.).

Ewaluacja okresowa służyć będzie oszacowaniu efektów podjętych działań oraz ocenie, czy Program „zmierza w dobrym kierunku”. W zależności od wyników oceny działania będą modyfikowane lub podjęta zostanie decyzja o zaprzestaniu ich realizacji. Natomiast **ewaluacja końcowa** będzie miała na celu: zebranie doświadczeń oraz wyciągnięcie wniosków na przyszłość lub też określenie nowych działań. Celem tej ewaluacji będzie całościowa ocena Programu oraz jego rezultatów.

Ewaluacji dokona Wydział Polityki Społecznej, po konsultacjach z realizatorami Programu oraz Powiatową Społeczną Radą do Spraw Osób Niepełnosprawnych w Rybniku. Raporty z ewaluacji będą przedstawiane Prezydentowi Miasta Rybnika niezwłocznie po jej dokonaniu.

X. Zakończenie

Program określa działania Miasta Rybnika na rzecz osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych, tj. najważniejsze oraz konieczne do realizacji w latach 2022-2025, zapewniające tym osobom godne i aktywne życie, a także pomoc dostosowaną do rzeczywistych potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności czy choroby.

Złożoność działań, jakie należy podjąć celem realizacji Programu, wymaga zaangażowania w ich realizację wielu podmiotów: wydziałów Urzędu Miasta Rybnika wraz z jednostkami organizacyjnymi, różnych instytucji i organizacji pozarządowych. W celu właściwej realizacji Programu konieczne jest zatem włączenie jak największej liczby partnerów oraz ich ścisła współpraca. Przyjęte cele stanowią podstawę, wokół której powinna koncentrować się działalność wszystkich podmiotów zaangażowanych w sferze niepełnosprawności.

Działania ujęte w Programie będą realizowane przy udziale środków finansowych pochodzących z budżetu Miasta, budżetu państwa oraz PFRON. W celu zintensyfikowania działań konieczne jest poszukiwanie alternatywnych źródeł finansowania. Podejmowane zatem będą także działania, mające na celu pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych.

Do pełnej realizacji Programu niezbędna jest odpowiednia promocja i rozpowszechnianie informacji na jego temat wśród adresatów i realizatorów. Informacje na temat Programu udostępnione zostaną na stronie internetowej Miasta Rybnika i jednostek organizacyjnych, w szczególności podejmujących działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych.

Podsumowując, realizacja działań określonych w Programie powinna być procesem ciągłym, który wymaga zaangażowania wielu podmiotów i różnych środków finansowych. Konsekwentna realizacja zaplanowanych działań oraz ścisła współpraca podmiotów w tym zakresie, mogą przynieść oczekiwane efekty oraz zamierzone rezultaty.

XI. Spis tabel

Program

Tabela 1. Mocne i słabe strony Miasta Rybnika w zakresie działań podejmowanych na rzecz osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych 9

Załącznik nr 1 do Programu

Tabela 1. Liczba wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności, w latach 2017-2020, według przyczyny niepełnosprawności (dotyczy osób powyżej roku 16 życia) 2

Tabela 2. Liczba wydanych orzeczeń o niepełnosprawności, w latach 2017-2020, według przyczyny niepełnosprawności i wieku osoby (dotyczy osób przed 16 rokiem życia) 3

Tabela 3. Liczba wydanych orzeczeń według przyczyn niepełnosprawności i wieku osoby, w latach 2017-2020 (dotyczy osób powyżej 16 roku życia) 4

Tabela 4. Liczba wydanych orzeczeń według przyczyn niepełnosprawności i płci, w latach 2017-2020 (dotyczy osób powyżej 16 roku życia) 4

Tabela 5. Liczba wydanych orzeczeń według przyczyn niepełnosprawności i płci, w latach 2017-2020 (dotyczy osób przed 16 rokiem życia) 5

Tabela 6. Liczba wydanych orzeczeń według przyczyn niepełnosprawności i wykształcenia osoby, w latach 2017-2020 (dotyczy osób powyżej 16 roku życia) 6

Tabela 7. Liczba wydanych orzeczeń według przyczyn niepełnosprawności i zatrudnienia osoby, w latach 2017-2020 (dotyczy osób powyżej 16 roku życia) 6

Tabela 8. Liczba osób bezrobotnych i poszukujących pracy, w tym osób z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku w latach 2017-2020 8

Tabela 9. Liczba osób z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według płci 8

Tabela 10. Liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według stopnia niepełnosprawności 9

Tabela 11. Liczba osób poszukujących pracy z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według stopnia niepełnosprawności 9

Tabela 12. Liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według wieku 9

Tabela 13. Liczba osób poszukujących pracy z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według wieku 10

Tabela 14. Liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według wykształcenia 10

Tabela 15. Liczba osób poszukujących pracy z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według wykształcenia 11

Tabela 16. Liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według przyczyny niepełnosprawności	11
--	----

Tabela 17. Liczba osób poszukujących pracy z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według przyczyny niepełnosprawności	12
---	----

Załącznik nr 2 do Programu

Tabela 1. Liczba przyznanych dotacji na wsparcie/powierzenie realizacji zadań publicznych w zakresie niepełnosprawności oraz wysokość środków przekazanych na ten cel w latach 2017-2020	1
--	---

Tabela 2. Wysokość środków PFRON wykorzystanych przez Miasto Rybnik w latach 2017-2020 z „Programu wyrównywania różnic między regionami III”	2
--	---

Tabela 3. Wysokość środków poniesionych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej w latach 2017-2020 (w zł)	8
--	---

Tabela 4. Liczba wniosków złożonych do Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej w latach 2017-2020	9
--	---

Tabela 5. Liczba wniosków złożonych i rozpatrzonych pozytywnie przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej w latach 2017-2020	9
--	---

Tabela 6. Rodziny w trudnej sytuacji życiowej z powodu niepełnosprawności w latach 2017-2020	10
--	----

Tabela 7. Usługi opiekuńcze (podstawowe), pielęgnacyjne, rehabilitacyjne i specjalistyczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2017-2020	10
--	----

Tabela 8. Usługi opiekuńcze (podstawowe), pielęgnacyjne, rehabilitacyjne i specjalistyczne dla dzieci z zaburzeniami psychicznymi w latach 2017-2020	11
--	----

Tabela 9. Realizacja Pilotażowego programu „Aktywny samorząd” w latach 2017-2020	11
--	----

Tabela 10. Działania podejmowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku na rzecz osób z niepełnosprawnościami w latach 2017-2020	16
---	----

Tabela 11. Wysokość przekazanych środków PFRON w latach 2017-2020 na realizację poszczególnych zadań z zakresu zatrudniania i rehabilitacji zawodowej oraz rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnościami	18
--	----

Tabela 12. Wykaz budynków, dostosowanych w latach 2017-2020 do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	22
---	----

Tabela 13. Nagrody i wyróżnienia Miasta Rybnika w konkursie „Samorząd Równych Szans” w latach 2017-2020	26
---	----

Diagnoza skali zjawiska niepełnosprawności w Rybniku za lata 2017-2020

Przedstawioną w tej części dokumentu diagnozę oparto o dane pozyskane z następujących jednostek organizacyjnych:

- 1) Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku,
- 2) Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku,
- 3) Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku.

W przypadku **Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku**, zwanego w dalszej części „Zespołem”, pod uwagę brano wyłącznie osoby ubiegające się o orzeczenie Zespołu, tj. orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (znaczny, umiarkowany, lekki) lub orzeczenie o niepełnosprawności – w przypadku osób do 16 roku życia. Orzeczenia te stanowią podstawę m.in. do korzystania z uprawnień i ulg, przysługujących osobom z niepełnosprawnościami (orzecznictwo dla celów pozarentowych). Należy zauważyć, że osoby te jednocześnie mogą posiadać orzeczenia kilku organów orzekających. Przykładowo osoby pobierające rentę socjalną będą legitymowały się orzeczeniem wydanym przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, a dla celów uzyskania karty parkingowej będą posiadały orzeczenie Zespołu.

W latach 2017-2020 wpłynęło do Zespołu łącznie 10 415 wniosków mieszkańców Miasta Rybnika o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności i o stopniu niepełnosprawności. Wydano 9 564 orzeczenia, w tym 8 037 orzeczeń o stopniu niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia i 1 527 orzeczeń o niepełnosprawności dla osób poniżej 16 roku życia. Liczba wydanych orzeczeń nie jest tożsama z liczbą osób z niepełnosprawnościami. Orzeczenia wydawane są okresowo bądź na stałe. Jedna osoba może być orzekana kilka razy. W badanym okresie w Rybniku orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności legitymowało się 5 007 osób, a orzeczeniem o niepełnosprawności 779 osób.

Jako główny cel ubiegania się o wydanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności w latach 2017-2020 było uzyskanie prawa do zasiłku pielęgnacyjnego oraz korzystanie z uprawnień płynących z ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym, czyli uzyskanie karty parkingowej osoby niepełnosprawnej. W przypadku osób poniżej 16 roku życia wnioski o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności składane były głównie w celu uzyskania prawa do zasiłku pielęgnacyjnego.

Spośród osób z niepełnosprawnościami powyżej 16 roku życia, największa grupa posiada umiarkowany stopień niepełnosprawności – 3 864 osoby (48%). Znacznym stopniem niepełnosprawności legitymuje się 38%, tj. 3 049 osób, natomiast 1 124 osoby (14%) lekkim stopniem. Najczęstszą przyczyną niepełnosprawności są upośledzenia narządu ruchu (2 306 osób, 28,7%). Na dalszych miejscach są choroby: neurologiczne (1 234 osoby, 15,36%), układu oddechowego i krążenia (1 194 osoby, 14,86%) oraz psychiczne (1 075 osób, 12,94%). Najrzadziej występującą przyczyną niepełnosprawności były całościowe zaburzenia rozwojowe (42 osoby, 0,53%). Tabela 1 przedstawia dane w tym zakresie.

Tabela 1. Liczba wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności, w latach 2017-2020, według przyczyny niepełnosprawności (dotyczy osób powyżej 16 roku życia)

Lp.	Symbole przyczyn niepełnosprawności	Stopień znaczny	Stopień umiarkowany	Stopień lekki	Razem
1.	01-U	30	42	13	85
2.	02-P	219	643	213	1 075
3.	03-L	86	20	99	205
4.	04-O	29	29	24	82
5.	05-R	436	1 410	460	2 306
6.	06-E	1	27	71	99
7.	07-S	576	567	51	1 194
8.	08-T	270	163	11	444
9.	09-M	322	78	10	410
10.	10-N	618	500	116	1 234
11.	11-I	456	372	33	861
12.	12-C	6	13	23	42
	Ogółem	3 049	3 864	1 124	8 037

Źródło: Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Objaśnienia symboli przyczyn niepełnosprawności:

01-U – upośledzenie umysłowe,

02-P – choroby psychiczne,

03-L – zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu,

04-O – choroby narządu wzroku,

05-R – upośledzenie narządu ruchu,

06-E – epilepsja,

07-S – choroby układu oddechowego i krążenia

08-T – choroby układu pokarmowego,

09-M – choroby układu moczowo-płciowego,

10-N – choroby neurologiczne,

11-I – inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego,

12-C – całościowe zaburzenia rozwojowe.

Najczęstsze przyczyny niepełnosprawności u osób do 16 roku życia to: choroby neurologiczne (507 osób, 33,21%) oraz całościowe zaburzenia rozwojowe (299 osób, 19,58%). Najrzadziej występującą przyczyną niepełnosprawności były choroby układu pokarmowego (11 osób, 0,72%). Osoby w wieku 8-16 lat stanowiły najliczniejszą grupę wśród osób z niepełnosprawnościami do 16 roku życia (652 osoby, 42,7%). W tabeli 2 przedstawiono dane w tym zakresie.

Tabela 2. Liczba wydanych orzeczeń o niepełnosprawności, w latach 2017-2020, według przyczyny niepełnosprawności i wieku osoby (dotyczy osób przed 16 rokiem życia)

Lp.	Symbole przyczyn niepełnosprawności	0-3 lat	4-7 lat	8-16 lat	Razem
1.	01-U	0	8	28	36
2.	02-P	1	23	85	109
3.	03-L	22	31	35	88
4.	04-O	10	13	12	35
5.	05-R	41	16	61	118
6.	06-E	9	9	29	47
7.	07-S	38	15	39	92
8.	08-T	3	3	5	11
9.	09-M	11	7	11	29
10.	10-N	262	116	129	507
11.	11-I	42	35	79	156
12.	12-C	35	125	139	299
	Ogółem	474	401	652	1 527

Źródło: Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Największą grupę wśród osób z niepełnosprawnościami stanowią osoby powyżej 60 roku życia z ograniczeniami ruchowymi (1 202 osoby, 14,96%), chorobami układu oddechowego i krążenia (769 osób, 9,57%) oraz chorobami neurologicznymi (652 osoby, 8,12%). W przypadku osób w wieku 41-60 lat największą grupę stanowią osoby z upośledzeniem narządu ruchu (842 osoby, 32,59%). Z kolei najmniejszą grupę wśród osób z niepełnosprawnościami stanowią osoby w wieku 16-25 lat (586 osób, 7,3%). Tabela 3 ilustruje dane dotyczące wydanych orzeczeń w badanym okresie według przyczyn niepełnosprawności i wieku osób powyżej 16 roku życia.

Tabela 3. Liczba wydanych orzeczeń według przyczyn niepełnosprawności i wieku osoby, w latach 2017-2020 (dotyczy osób powyżej 16 roku życia)

Lp.	Symbole przyczyn niepełnosprawności	16-25 lat	26-40 lat	41-60 lat	60 i więcej lat	Razem
1.	01-U	57	18	9	1	85
2.	02-P	99	340	370	266	1 075
3.	03-L	25	6	68	126	225
4.	04-O	9	11	34	28	96
5.	05-R	69	193	842	1 202	2 306
6.	06-E	31	29	36	3	99
7.	07-S	54	49	322	769	1 194
8.	08-T	15	36	151	222	424
9.	09-M	10	29	101	270	410
10.	10-N	99	136	347	652	1 234
11.	11-I	80	99	303	379	861
12.	12-C	38	4	0	0	42
	Ogółem	586	950	2 583	3 918	8 037

Źródło: Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Wśród osób, którym wydano orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, 52,7% stanowiły kobiety, a 47,3% mężczyźni. W odmienny sposób wygląda procentowy udział w orzeczeniach o niepełnosprawności – w tej grupie 34,5% stanowią dziewczynki, natomiast chłopcy 65,5%. Tabele 4 i 5 prezentują szczegółowe dane według podziału na płeć osób z niepełnosprawnościami.

Tabela 4. Liczba wydanych orzeczeń według przyczyn niepełnosprawności i płci, w latach 2017-2020 (dotyczy osób powyżej 16 roku życia)

Lp.	Symbole przyczyn niepełnosprawności	Kobiety	Mężczyźni	Razem
1.	01-U	32	53	85
2.	02-P	469	606	1 075
3.	03-L	108	117	225
4.	04-O	47	35	82
5.	05-R	1 373	933	2 306
6.	06-E	60	29	99
7.	07-S	497	697	1 194

8.	08-T	196	228	424
9.	09-M	218	192	410
10.	10-N	583	651	1 234
11.	11-I	650	221	861
12.	12-C	6	36	41
	Ogółem	4 239	3 798	8 037

Źródło: Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Tabela 5. Liczba wydanych orzeczeń według przyczyn niepełnosprawności i płci, w latach 2017-2020 (dotyczy osób przed 16 rokiem życia)

Lp.	Symbole przyczyn niepełnosprawności	Kobiety	Mężczyźni	Razem
1.	01-U	15	21	36
2.	02-P	20	89	109
3.	03-L	30	58	88
4.	04-O	17	18	35
5.	05-R	56	62	118
6.	06-E	27	20	47
7.	07-S	24	68	92
8.	08-T	1	10	11
9.	09-M	12	17	29
10.	10-N	191	316	507
11.	11-I	68	88	156
12.	12-C	66	233	299
	Ogółem	527	1 000	1 527

Źródło: Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Osoby z niepełnosprawnościami, które uzyskały orzeczenia, charakteryzują się niskim poziomem wykształcenia i niską aktywnością zawodową. Najwięcej wśród ww. osób stanowią osoby mające wykształcenie zasadnicze zawodowe, a najmniej osób posiada wyższe wykształcenie. Niewielki odsetek osób legitymujących się orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności pozostaje w zatrudnieniu. Pozostałe osoby to osoby ubiegające się o zatrudnienie, mające uprawnienia emerytalne, a także te, które nie zamierzają podejmować zatrudnienia. Dane statystyczne, dotyczące wykształcenia osób z niepełnosprawnościami, zostały przedstawione w tabeli 6, a dane dotyczące zatrudnienia w tabeli 7.

Tabela 6. Liczba wydanych orzeczeń według przyczyn niepełnosprawności i wykształcenia osoby, w latach 2017-2020 (dotyczy osób powyżej 16 roku życia)

Lp.	Symbole przyczyn niepełnospr.	Wykształ. mniej niż podstawowe	Wykształ. podstawowe	Wykształ. zasadnicze zawodowe	Wykształ. średnie	Wykształ. wyższe	Razem
1.	01-U	19	49	17	0	0	85
2.	02-P	60	299	376	281	59	1 075
3.	03-L	6	56	96	50	17	225
4.	04-O	1	12	31	29	9	82
5.	05-R	54	367	897	752	236	2 306
6.	06-E	2	29	41	17	10	99
7.	07-S	30	292	514	271	87	1 194
8.	08-T	10	101	172	105	36	424
9.	09-M	9	67	178	114	42	410
10.	10-N	47	221	503	344	119	1 234
11.	11-I	23	146	241	309	142	861
12.	12-C	4	31	1	6	0	42
	Ogółem	265	1 670	3 067	2 278	757	8 037

Źródło: Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Tabela 7. Liczba wydanych orzeczeń według przyczyn niepełnosprawności i zatrudnienia osoby, w latach 2017-2020 (dotyczy osób powyżej 16 roku życia)

Lp.	Symbole przyczyn niepełnosprawności	Pracujący	Niepracujący	Razem
1.	01-U	7	78	85
2.	02-P	117	958	1 075
3.	03-L	33	192	225
4.	04-O	19	63	82
5.	05-R	449	1 857	2 306
6.	06-E	28	71	99
7.	07-S	163	1 031	1 194
8.	08-T	77	347	424
9.	09-M	50	360	410
10.	10-N	123	1 111	1 234
11.	11-I	204	657	861
12.	12-C	1	41	42
	Ogółem	1 271	6 766	8 037

Źródło: Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Na 31 grudnia 2020 r. 8 403 mieszkańców Rybnika posiadało orzeczenie Zespołu, co stanowiło **6,49% ogółu mieszkańców**. W liczbie tej 7 535 stanowiły osoby powyżej 16 roku życia, legitymujące się orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności (z czego kobiety – 4 041), a 868 to osoby do 16 roku życia, posiadające orzeczenie o niepełnosprawności (z czego chłopcy – 567). Wśród osób powyżej 16 roku życia przeważały osoby:

- 1) z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności – 3 737 osób (ze stopniem lekkim – 1 142 osoby, a ze znacznym 2 656 osób),
- 2) w wieku 60 lat i więcej – 4 191 osób (w wieku 16-25 lat – 502 osoby, 26-40 lat – 759 osób, 41-59 lat – 2 083 osoby),
- 3) z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 2 689 osób (mniej niż podstawowe – 348 osób, podstawowe i gimnazjalne – 1 667 osób, średnie – 2 106 osób, wyższe – 725 osób),
- 4) niepracujące – 6 440 osób (osoby pracujące – 1 095).

Niewątpliwie czynnikiem determinującym niepełnosprawności był wiek.

Kolejnym źródłem informacji, na podstawie których przeprowadzono diagnozę niepełnosprawności w Mieście, był **Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku**, który realizuje szereg zadań z pomocy społecznej i z zakresu rehabilitacji społecznej.

Na 31 grudnia 2020 r. w Bazie Danych Osób Niepełnosprawnych wpisanych było 7 145 osób, z czego osoby dorosłe – 6 671 (3 657 kobiet i 3 014 mężczyzn) i dzieci – 474 (208 dziewczynek i 266 chłopców). Należy zauważyć, że zwiększa się liczba osób z niepełnosprawnościami wśród seniorów będących klientami Ośrodka, głównie w wyniku niepełnosprawności ruchowej.

Z kolei ze statystyk prowadzonych przez **Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku** wynika, że liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami w latach 2017-2020 utrzymuje się na podobnym poziomie i nie przekracza 200 osób. Wśród osób poszukujących pracy z niepełnosprawnościami nieznacznie wzrosła liczba rejestrujących się (2017 r. – 19 osób, 2018 r. – 18 osób, 2019 r. – 22 osoby, 2020 r. – 23 osoby). Osoby długotrwale bezrobotne (pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy) stanowiły najwyższą grupę wśród osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami, bowiem na 31 grudnia 2020 r. w rejestrach jednostki widniały 73 osoby długotrwale bezrobotne (164 osób ogółem). Inna sytuacja ma miejsce wśród osób poszukujących pracy (renciści), ponieważ łatwiej znajdują zatrudnienie. Analizując natomiast grupy wiekowe, nadal najliczniejszą grupę stanowią osoby po 50 roku życia. Osobom tym trudniej jest powrócić na rynek pracy. W zakresie stażu pracy dane liczbowe wskazują, iż lata 2017-2018 były kontynuacją wcześniejszej tendencji, w której największą grupę stanowiły osoby ze stażem w przedziale 10-20 lat, natomiast w latach 2019-2020 najliczniejszą grupą były osoby w przedziale 1-5 lat stażu pracy. Niezmienna wartość występuje we wszystkich latach odnośnie wykształcenia – najliczniejszą grupę stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym i podstawowym.

Zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy osobami będącymi w szczególnej sytuacji na rynku pracy są m.in. bezrobotni niepełnosprawni. Liczbę osób bezrobotnych i poszukujących pracy, w tym osób z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku w latach 2017-2020, przedstawia tabela 8. Nieznaczny wzrost osób z niepełnosprawnościami w 2020 r. jest niewątpliwie skutkiem wystąpienia pandemii COVID-19.

Tabela 8. Liczba osób bezrobotnych i poszukujących pracy, w tym osób z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku w latach 2017-2020

Rok	Bezrobotni ogółem	Bezrobotni z niepełnosprawnościami	Poszukujący pracy ogółem	Poszukujący pracy z niepełnosprawnościami
2017	2 418	175	55	19
2018	1 936	147	48	18
2019	1 650	148	44	22
2020	2 469	164	81	23

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku

Wśród osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami najczęściej rejestrowały się kobiety. Natomiast w przypadku osób poszukujących pracy w latach 2017-2018 więcej zarejestrowanych było mężczyzn, co zmieniło się w latach 2019-2020. Tabela 9 przedstawia wyszczególnienie osób z niepełnosprawnościami z podziałem na płeć.

Tabela 9. Liczba osób z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według płci

Rok	Bezrobotne kobiety z niepełnospr.	Bezrobotni mężczyźni z niepełnospr.	Poszukujące pracy kobiety z niepełnospr.	Poszukujący pracy mężczyźni z niepełnospr.
2017	93	82	7	12
2018	76	71	7	11
2019	69	79	13	9
2020	89	75	12	11

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku

Największy procent wśród osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami stanowią osoby z orzeczeniem ze stopniem lekkim, natomiast wśród osób poszukujących pracy stanowią osoby ze stopniem umiarkowanym (tabele 10 i 11). Osoby ze stopniem lekkim, pomimo najmniejszego uszczerbku na zdrowiu, mają takie same trudności w znalezieniu zatrudnienia jak pozostałe osoby z niepełnosprawnościami.

Tabela 10. Liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według stopnia niepełnosprawności

Rok	Bezrobotni ze stopniem znacznym	Bezrobotni ze stopniem umiarkowanym	Bezrobotni ze stopniem lekkim	Razem
2017	4	55	116	175
2018	3	51	93	147
2019	3	53	92	148
2020	0	60	104	164

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku

Tabela 11. Liczba osób poszukujących pracy z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według stopnia niepełnosprawności

Rok	Poszukujący pracy ze stopniem znacznym	Poszukujący pracy ze stopniem umiarkowanym	Poszukujący pracy ze stopniem lekkim	Razem
2017	2	15	2	19
2018	0	15	3	18
2019	0	20	2	22
2020	1	20	2	23

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku

Wśród osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami najwięcej rejestruje się osób w wieku 55-59 lat, a także w wieku 30-39 lat (tabela 12). Wśród osób poszukujących pracy z niepełnosprawnościami najwięcej rejestruje się osób w wieku 30-39 lat (tabela 13).

Tabela 12. Liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według wieku

Rok	18-24 lat	25-29 lat	30-39 lat	40-44 lat	45-49 lat	50-54 lata	55-59 lat	60 i więcej lat	Razem
2017	9	17	43	12	21	26	38	9	175
2018	4	10	29	19	13	26	37	9	147
2019	12	10	32	15	17	20	30	12	148
2020	13	14	32	23	25	17	35	5	164

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku

Tabela 13. Liczba osób poszukujących pracy z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według wieku

Rok	18-24 lat	25-29 lat	30-39 lat	40-44 lat	45-49 lat	50-54 lata	55-59 lat	60 i więcej lat	Razem
2017	0	3	8	1	1	2	2	2	19
2018	0	5	4	3	1	0	3	2	18
2019	2	4	9	3	0	1	2	1	22
2020	0	2	12	1	2	2	2	2	23

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku

Największą liczbę wśród osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami stanowią osoby z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym (tabela 14). W przypadku osób poszukujących pracy z niepełnosprawnościami największą liczbę stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (tabela 15).

Tabela 14. Liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według wykształcenia

Rok	Podstawowe i podstawowe nieukończone	Gimnazjalne	Zasad. zawodowe	Średnie ogólnokształc.	Policealne i średnie zawodowe	Wyższe	Razem
2017	66	4	57	12	30	6	175
2018	46	3	50	12	31	5	147
2019	49	6	44	16	21	12	148
2020	50	4	53	15	25	17	164

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku

Tabela 15. Liczba osób poszukujących pracy z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według wykształcenia

Rok	Podstawowe i podstawowe nieukończone	Gimnazjalne	Zasad. zawodowe	Średnie ogólnokształ.	Policealne i średnie zawodowe	Wyższe	Razem
2017	3	1	5	3	2	5	19
2018	2	1	4	4	4	3	18
2019	3	2	5	4	5	3	22
2020	7	2	4	1	4	5	23

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku

W tabelach 16 i 17 przedstawiono dane liczbowe osób z niepełnosprawnościami z wyszczególnieniem przyczyny niepełnosprawności. Największą liczbę wśród osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami stanowią osoby z upośledzeniem narządu słuchu. Natomiast w przypadku osób poszukujących pracy największą liczbę stanowią osoby chorujące psychicznie.

Tabela 16. Liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według przyczyny niepełnosprawności

Przyczyna niepełnosprawności	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Upośledzenie umysłowe	0	1	1	3
Choroby psychiczne	32	27	29	36
Zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	14	8	5	4
Całościowe zaburzenia rozwojowe	0	0	1	2
Choroby narządu wzroku	11	9	9	8
Upośledzenia narządu słuchu	51	49	46	52
Epilepsja	6	5	7	11
Choroby układu oddechowego i układu krążenia	17	16	12	7
Choroby układu pokarmowego	5	5	4	5
Choroby układu moczowo-płciowego	3	3	2	3
Choroby neurologiczne	15	9	12	11
Inne	17	12	15	19
Nieustalony	4	3	5	3
Ogółem	175	147	148	164

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku

Tabela 17. Liczba osób poszukujących pracy z niepełnosprawnościami, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku, w latach 2017-2020, według przyczyny niepełnosprawności

Przyczyna niepełnosprawności	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Upośledzenie umysłowe	0	1	1	2
Choroby psychiczne	5	5	8	11
Zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	0	0	0	0
Całościowe zaburzenia rozwojowe	0	0	0	0
Choroby narządu wzroku	3	4	1	0
Upośledzenia narządu słuchu	3	2	2	3
Epilepsja	0	1	1	1
Choroby układu oddechowego i układu krążenia	2	1	1	2
Choroby układu pokarmowego	0	0	0	0
Choroby układu moczowo-płciowego	0	0	0	0
Choroby neurologiczne	3	3	4	4
Inne	2	0	3	0
Nieustalony	1	1	1	0
Ogółem	19	18	22	23

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku

Inwentaryzacja działań, podejmowanych przez Miasto Rybnik, na rzecz osób z niepełnosprawnościami i przewlekłe chorych

Wydział Polityki Społecznej Urzędu Miasta Rybnika odpowiedzialny jest za realizację zadań, związanych z ogólnie pojętą polityką społeczną, w tym podejmowanie działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Działania te wydział wykonuje m.in. poprzez udział w procedurze zlecania organizacjom pozarządowym i innym podmiotom w trybie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie realizacji zadań publicznych, określonych w corocznie przyjmowanych przez Radę Miasta programach współpracy. Liczbę przyznanych dotacji i wysokość środków przekazanych na ten cel w latach 2017-2020 przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Liczba przyznanych dotacji na wsparcie/powierzenie realizacji zadań publicznych w zakresie niepełnosprawności oraz wysokość środków przekazanych na ten cel w latach 2017-2020

Rok	Liczba przyznanych dotacji	Wysokość przekazanych środków ogółem	Wysokość przekazanych środków, w tym działalność na rzecz osób z niepełnosprawnościami	Wysokość przekazanych środków, w tym prowadzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Rybniku przy ul. Karłowicza 48
2017	8	762 201,20 zł	70 000,00 zł	692 201,20 zł
2018	9	1 112 845,00 zł	82 570,00 zł	1 030 275,00 zł
2019	10	1 331 974,50 zł	88 050,00 zł	1 243 924,50 zł
2020	6	1 278 221,50 zł	32 369,25 zł	1 245 852,25 zł
Razem	33	4 485 242,20 zł	272 989,25 zł	4 212 252,95 zł

Źródło: opracowanie własne – Wydział Polityki Społecznej Urzędu Miasta Rybnika

Z tabeli tej wynika, że wysokość przekazanych środków na dotacje z każdym rokiem rosła (poza 2020 r. ze względu na pandemię COVID-19). Szczególnie widoczne jest to w zakresie dotacji na prowadzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Rybniku przy ul. Karłowicza 48. Jest to zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej, realizowane przez gminę i finansowane ze środków budżetu państwa. Dodatkowo Miasto pozyskało środki na ten Dom z rezerwy celowej budżetu państwa w wysokości 112 140 zł.

W latach 2017-2020 Miasto Rybnik pozyskało środki z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, zwanego w dalszej części „PFRON”, w ramach „Programu wyrównywania różnic między regionami III” w łącznej wysokości 546 771,75 zł. Celem tego programu jest m.in. zwiększenie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami placówek edukacyjnych oraz zmniejszenie barier transportowych, które napotykają ww. osoby. Tabela 2 prezentuje szczegółowe informacje w tym zakresie.

Tabela 2. Wysokość środków PFRON wykorzystanych przez Miasto Rybnik w latach 2017-2020 z „Programu wyrównywania różnic między regionami III”

Lp.	Rok	Jednostka/organizacja pozarządowa	Cel	Wysokość wykorzystanych środków PFRON	Wysokość środków własnych
1.	2017	Zespół Szkół Nr 6 w Rybniku	Zakup mikrobusa	68 258,85 zł	55 848,15 zł
2.	2017	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Rybniku	Zakup nowego autobusu	118 360,00 zł	96 840,00 zł
3.	2019	Zespół Szkół Nr 3 w Rybniku	Likwidacja barier architektonicznych (zakup schodolazu i remont toalety)	11 012,90 zł	25 696,75 zł
4.	2020	Stowarzyszenie „Oligos” w Rybniku	Zakup mikrobusa dla Środowiskowego Domu Samopomocy w Rybniku przy ul. Karłowicza 48	89 940,00 zł	59 960,00 zł
5.	2020	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Rybniku	Zakup mikrobusa dla Warsztatu Terapii Zajęciowej Nr 1 w Rybniku	90 000,00 zł	77 300,00 zł
6.	2020	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Rybniku	Zakup mikrobusa dla Warsztatu Terapii Zajęciowej Nr 2 w Rybniku	90 000,00 zł	77 299,99 zł
7.	2020	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Rybniku	Prace remontowe w Warsztacie Terapii Zajęciowej Nr 1 w Rybniku	79 200,00 zł	20 619,26 zł
			Razem	546 771,75 zł	413 564,15 zł

Źródło: opracowanie własne – Wydział Polityki Społecznej Urzędu Miasta Rybnika

Ponadto, Wydział Polityki Społecznej zajmował się szkoleniami sportowymi osób z niepełnosprawnościami. W latach 2017-2020 wysokość środków przeznaczonych na sport osób z niepełnosprawnościami wyniosła 200 336 zł. Z kolei na nagrody pieniężne i wyróżnienia dla osób z niepełnosprawnościami za osiągnięte wyniki sportowe oraz osiągnięcia w działalności sportowej przeznaczono 5 500 zł (3 nagrody/wyróżnienia).

Wydział Inwestycji Urzędu Miasta Rybnika wraz z jednostkami organizacyjnymi Miasta zrealizował szereg inwestycji, mających na celu likwidację barier architektonicznych w placówkach oświatowych, obiektach kultury, sportu i rekreacji oraz pozostałych obiektach użyteczności publicznej. Łącznie w latach 2017-2020 dostosowano 64 obiekty. Wszystkie te inwestycje mają duże znaczenie dla poprawy dostępności Miasta dla osób z niepełnosprawnościami. Poniżej szczegółowe informacje w tym zakresie.

W 2017 r. dostosowano 25 rybnickich obiektów:

- 1) Przedszkole Nr 50 – budowa podjazdu dla wózków inwalidzkich, sale dydaktyczne na parterze, szerokie przejścia i drzwi,
- 2) Przedszkole Nr 39 – modernizacja placu zabaw, na którym zostały umieszczone urządzenia także pod kątem dzieci z niepełnosprawnościami oraz podjazd dla wózków,
- 3) Zespół Szkół Nr 3 – budowa podjazdu przy wejściu do szkoły dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- 4) Zespół Szkół Budowlanych – likwidacja progów (drzwi wejściowe i świetlica),
- 5) Rybnickie Centrum Edukacji Zawodowej – wykonanie projektu dostosowania toalety dla osób z niepełnosprawnościami na warsztatach szkolnych,
- 6) Zespół Szkolno-Przedszkolny Nr 7 – przebudowa segmentu sportowego z dostosowaniem dla osób z niepełnosprawnościami,
- 7) Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji – budowa zaplecza socjalnego na boiskach w dzielnicy Niewiadom i Ligocka Kuźnia (podjazd do toalety dla osób z niepełnosprawnościami) oraz wyznaczenie stanowisk dla tych osób umożliwiających obserwację zawodów sportowych,
- 8) 2 boiska sportowe KS Polonia i KS Silesia,
- 9) Ochotnicza Straż Pożarna Stodoły – w ramach naprawy schodów zewnętrznych zabudowanie płytek antypoślizgowych,
- 10) Ośrodek Sportowo-Rekreacyjny „Grzybówka” – przygotowanie terenu w zakresie infrastruktury towarzyszącej, dzięki czemu obiekt został dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – obiekt usytuowany na jednym poziomie,
- 11) Zarząd Zieleni Miejskiej – nowopowstały budynek administracyjno-socjalny na terenie cmentarza komunalnego w Rybniku-Chwałowicach z przystosowanymi toaletami dla osób z niepełnosprawnościami oraz wykonanie nowych ścieżek na terenach zieleni (w tym Ruda Las, park Kozie Góry) w technologii, która umożliwia poruszanie się osób z niepełnosprawnościami na wózkach inwalidzkich,
- 12) przebudowa cieków na ul. Powstańców Śląskich odprowadzającego wody opadowe z deptaka,
- 13) zlikwidowanie barier architektonicznych w: Przedszkolu Nr 7, Gimnazjum Nr 7, Miejskim Żłobku, Szkole Podstawowej z Oddziałami Mistrzostwa Sportowego Nr 9 oraz Zespole Szkolno-Przedszkolnym Nr 4,
- 14) dostosowanie lokali wyborczych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w 7 placówkach oświatowych, m.in. poprzez likwidację progu przy wejściu na salę gimnastyczną, wykonanie odcinków chodnika z likwidacją progu w drzwiach wejściowych czy uzupełnienie mocowania krat nawierzchni podjazdu.

W 2018 r. dostosowano 9 rybnickich obiektów:

- 1) przebudowa i adaptacja segmentu w budynku Zespołu Szkół Nr 3 na potrzeby Specjalnego Zespołu Szkolno-Przedszkolnego, w tym: budowa windy, wykonanie przejścia na poziomie I pietra pomiędzy adaptowanym segmentem a budynkiem szkoły, placu zabaw, w tym huśtawki dla dzieci poruszających się na wózku inwalidzkim,
- 2) Szkoła Podstawowa z Oddziałami Przedszkolnymi Nr 22 im. Juliusza Słowackiego – budowa podnośnika, który umożliwi wejście do obiektu osobom z niepełnosprawnościami,
- 3) Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi Nr 34 im. Ireny Sendlerowej – wykonanie podjazdu zewnętrznego dla osób z niepełnosprawnością ruchową,
- 4) Zespół Szkolno-Przedszkolny Nr 6 – likwidacja schodów, budowa chodnika przy boiskach szkolnych m.in. dla wózków inwalidzkich,
- 5) Zespół Szkolno-Przedszkolny Nr 14 – budowa podjazdu dla wózków inwalidzkich od strony sali gimnastycznej,
- 6) Zespół Szkół Technicznych – remont toalety na łączniku I piętra – dostosowanie do potrzeb uczniów z niepełnosprawnością ruchową,
- 7) Ognisko Pracy Pozaszkolnej Zespół „Przygoda” – przystosowanie dodatkowej toalety,
- 8) wykonanie przez Rybnickie Służby Komunalne pochylni dla osób z niepełnosprawnościami, celem umożliwienia korzystania z dostępu do szkoły – rejon skrzyżowania z ul. Wysoką,
- 9) Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji – podczas prac remontowych na boisku w Rybniku-Boguszowicach modyfikacja podjazdu dla osób z niepełnosprawnościami do zewnętrznej toalety.

W 2019 r. dostosowano 12 rybnickich obiektów:

- 1) dostosowanie 7 placówek oświatowych – głównie działania polegały na bieżącej konserwacji podjazdów i urządzeń oraz przeglądach technicznych istniejących wind. Dodatkowo w Przedszkolu Nr 50 dostosowano podjazd i toaletę dla osób z niepełnosprawnościami. W Szkole Podstawowej z Oddziałami Przedszkolnymi Nr 22 im. Juliusza Słowackiego zainstalowano windę dla tych osób. Zespół Szkół Nr 3 dostosował toaletę i zakupił schodolaz,
- 2) Dom Dziecka – dostosowanie łazienki dla osób z niepełnosprawnościami i budowa podjazdu dla wózków inwalidzkich,
- 3) Ośrodek Pomocy Społecznej – montaż systemu dźwiękowego powiadamiania alarmowego,
- 4) termomodernizacja budynku Warsztatu Terapii Zajęciowej Nr 1,
- 5) Zarząd Zieleni Miejskiej – budowa podjazdu dla osób z niepełnosprawnościami na molo na obiekcie tężni,
- 6) Zespół Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych – wykonanie projektu windy dla osób z niepełnosprawnościami w budynku przy ul. Barbary 22c.

W **2020 r.** dostosowano 18 rybnickich obiektów:

- 1) 11 placówek oświatowych,
- 2) Placykowo osiedlowe Dworek (miejsce rekreacji dla mieszkańców z urządzeniami rekreacyjnymi) – zabudowanie urządzeń integracyjnych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami poruszających się na wózku inwalidzkim (stół do gry w „piłkarzyki”),
- 3) Zabytkowa Kopalnia Ignacy – budowa podjazdów zewnętrznych, windy wewnętrznej oraz właściwe urządzenie wydzielonego sanitariatu,
- 4) Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny dla Dzieci Niepełnosprawnych Ruchowo i Umysłowo im. Jana Pawła II – wymiana nawierzchni pochylni dla osób z niepełnosprawnościami oraz naprawa chodników z likwidacją progów i nierówności,
- 5) Warsztat Terapii Zajęciowej Nr 2 – modernizacja 5 sanitariatów i dostosowanie ich do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- 6) Ochotnicza Straż Pożarna Ochojec – wykonanie projektu w zakresie dostosowania obiektu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i budowy podjazdu,
- 7) Środowiskowy Dom Samopomocy przy ul. Karłowicza 48 – budowa podjazdu ułatwiającego dostęp do budynku dla osób z niepełnosprawnościami,
- 8) Zarząd Zieleni Miejskiej – w budynku Domu Przedpogrzebowego dostosowanie wejścia do biura obsługi klienta oraz wejścia do kaplicy poprzez likwidację stopni i wyrównanie poziomów.

Realizowane przez **Wydział Dróg Urzędu Miasta Rybnika** zadania inwestycyjne uwzględniały stosowanie rozwiązań poprawiających warunki życia osób z niepełnosprawnościami. Zaliczyć do nich można:

- 1) stosowanie udźwiękowienia przejść dla pieszych (w przypadku budowy nowych lub przebudowy już istniejących sygnalizacji świetlnych – wprowadzenie sygnalizacji dźwiękowej, odpowiednia wysokość zamontowanych przycisków uruchamiających sygnalizację, ujednolicenie dźwięku sygnalizatorów dźwiękowych, dźwięk ostrzegawczy tzw. „klekot bociana”),
- 2) oznaczanie przejść dla pieszych inną fakturą, czy stopniowe dostosowywanie chodników dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W latach 2017-2020 zrealizowano **85 inwestycji drogowych**, uwzględniających likwidację barier architektonicznych. Dodatkowo przy remontach chodników na terenie całego Miasta, w miejscach gdzie zachodziła potrzeba, wykonywane były obniżenia krawężników przy przejściach (do 2 cm) z jednoczesną zmianą struktury nawierzchni przed wejściem na jezdnię (np. kostka integracyjna z wypustkami) oraz na zjazdach.

Wydział Dróg zajmuje się również wyznaczaniem w pasie drogowym miejsc przeznaczonych na parkowanie, w tym miejsc przeznaczonych na parkowanie oznakowanych pojazdów konstrukcyjnie przeznaczonych do przewozu osób z niepełnosprawnościami. Parkingi publiczne będące własnością Miasta Rybnika są zarządzane przez Rybnickie Służby Komunalne. W latach 2017-2020 wyznaczono **123 nowe miejsca parkingowe** dla osób z niepełnosprawnościami.

Wydział Edukacji Urzędu Miasta Rybnika od 1 września 2018 r. do 31 sierpnia 2019 r. realizował projekt pn. „Edukacja Rozwój Wsparcie” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego 2014-2020. Całkowita wartość projektu wyniosła 512 166,66 zł, w tym dofinansowanie ze środków unijnych 435 341,66 zł. W ramach projektu udzielano specjalistycznego i terapeutycznego wsparcia dzieciom z niepełnosprawnościami. Odbływały się szkolenia dla nauczycieli podnoszące kompetencje i kwalifikacje w zakresie wsparcia ww. dzieci. Miało miejsce także doposażenie placówek w specjalistyczny sprzęt i pomoce dydaktyczne.

Ponadto, w ramach Programu Maluch+ 2020 Miejski Żłobek Wesoła Rybka w Rybniku został objęty działaniami wspierającymi dzieci z niepełnosprawnościami (koszty wynagrodzeń psychologa, logopedy oraz wyposażenie sali doświadczania świata). Całościowa wartość dofinansowania programu wyniosła 166 465 zł, w tym wydatki na rzecz dzieci z niepełnosprawnościami – 63 125 zł.

W każdym realizowanym projekcie edukacyjnym ujmowane są aspekty oddziaływania na rzecz osób z niepełnosprawnościami, a projekty obejmujące szkoły na każdym poziomie uwzględniają potrzeby tych osób. Przygotowywane są projekty podnoszące standard dostępności poziomu architektonicznego, technicznego w placówkach oświatowych oraz udzielania interdyscyplinarnego wsparcia niwelującego deficyty tych osób.

Swój udział w realizacji działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami miały również **Biuro Prasowe** i **Wydział Promocji Urzędu Miasta Rybnika**, które podejmowały współpracę z mediami ukierunkowaną na tworzenie pozytywnego wizerunku osób z niepełnosprawnościami, w tym: tworzenie i dodawanie treści na stronę internetową Miasta oraz zamieszczanie informacji na profilach społecznościowych Miasta (YouTube, Facebook, Instagram). W latach 2017-2020 nagłośniono w ten sposób 62 zdarzenia.

Z kolei **Wydział Kultury** zajmował się udzielaniem patronatu honorowego Prezydenta Miasta Rybnika na przedsięwzięcia organizowane m.in. na rzecz osób z niepełnosprawnościami, a także na: udostępnienie sprzętu, czasowe zajęcie powierzchni rynku, deptaka i placu Jana Pawła II oraz zapewnienie nieodpłatnej oprawy muzycznej podczas imprez.

Wydział Informatyki Urzędu Miasta Rybnika dostosowywał we własnym zakresie lub zlecał zamówienia dotyczące wykonania platform/stron internetowych do zapisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych.

Wejście w życie dwóch ustaw:

- 1) z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych,
- 2) z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (rozumiane jako osoby, które ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne, albo ze względu na okoliczności, w których się znajdują, muszą podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przezwyciężenia bariery, aby uczestniczyć w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami),

spowodowało szereg działań m.in. w Urzędzie Miasta Rybnika. Celem przyjętego zarządzenia nr 27/2020 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 20 stycznia 2020 r. w sprawie wdrożenia w urzędzie oraz jednostkach organizacyjnych Miasta Rybnika ww. ustaw jest stopniowa poprawa dostępności podmiotów publicznych na terenie Miasta, dzięki której osoby ze szczególnymi potrzebami, w sposób możliwie samodzielny będą mogły korzystać z usług publicznych. Zarządzeniem tym powołano **Koordynatora do spraw dostępności oraz zespół zadaniowy ds. wdrożenia tych ustaw**. Z kolei zarządzeniem nr 230/2020 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 29 kwietnia 2020 r. wprowadzone zostały zasady dotyczące tworzenia dokumentów w Urzędzie Miasta Rybnika oraz zasady związane z dostosowaniem serwisów internetowych Urzędu Miasta Rybnika. Natomiast zarządzeniem nr 26/2021 z dnia 17 stycznia 2022 r. wprowadzono procedury obsługi osób ze szczególnymi potrzebami w Urzędzie Miasta Rybnika.

Wydział Administracyjny podejmował działania mające dostosowanie urzędu do wymagań ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (m.in. zakup pętli indukcyjnych, oznaczenia kontrastowe, tłumacz języka migowego).

Spośród jednostek organizacyjnych Miasta, zadania gminne i powiatowe z zakresu pomocy osobom z niepełnosprawnościami, realizują przede wszystkim: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku oraz Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku realizuje zadania samorządu powiatowego z zakresu rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnościami, finansowane ze środków PFRON, na podstawie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej (...). **Rehabilitacja społeczna** ma na celu umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami uczestnictwa w życiu społecznym głównie poprzez wyrabianie zaradności osobistej, umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych oraz pobudzanie aktywności społecznej ww. osoby. Do zadań Ośrodka w tym zakresie należy m.in. dofinansowanie:

- 1) uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
- 2) zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny oraz przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, przyznawane osobom z niepełnosprawnościami na podstawie odrębnych przepisów,
- 3) likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnościami,
- 4) sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób z niepełnosprawnościami,
- 5) usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika.

6) zlecanie zadań zgodnie z art. 36 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej (...).

W latach 2017-2020 Ośrodek przeznaczył najwięcej środków na rehabilitację społeczną w 2019 r. Najwięcej środków zostało przeznaczonych na dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny oraz przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze (w 2019 r. najwięcej w skali wszystkich zadań i lat). Największym zainteresowaniem cieszyło się również ww. zadanie, które było w 91% zrealizowane (podczas gdy np. dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych tylko w 16,7% czy dofinansowanie likwidacji barier w 73,5%). Dane w zakresie wysokości poniesionych środków oraz złożonych wniosków (w tym wniosków rozpatrzonych pozytywnie) na poszczególne zadania z zakresu rehabilitacji społecznej przedstawiają tabele 3-5.

Tabela 3. Wysokość środków poniesionych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej w latach 2017-2020 (w zł)

Zadanie	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	Razem
dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	57 744,66	146 509,00	98 543,00	25 494,00	328 290,66
dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny oraz przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	569 386,00	566 371,00	615 948,20	526 265,06	2 277 970,26
dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych	229 999,24	194 199,80	209 006,62	380 941,43	1 014 147,09
dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób z niepełnosprawnościami	5 000,00	4 000,00	7 345,00	0	16 345,00
dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika	0	0	0	1 960,00	1 960,00
zadania zlecone zgodnie z art. 36 ustawy o rehabilitacji zawodowej (...)	0	12 870,00	9 750,00	0	22 620,00
Razem	862 129,90	923 949,80	940 592,82	934 660,49	3 638 713,01

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku

Tabela 4. Liczba wniosków złożonych do Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej w latach 2017-2020

Zadanie	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	Razem
dofinansowanie uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	215	259	270	364	1 108
dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny oraz przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	1 118	1 116	1 121	1 023	4 378
dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych	94	75	101	130	400
dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób z niepełnosprawnościami	1	1	3	2	7
dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika	0	0	0	1	1
Razem	1 428	1 451	1 495	1 520	5 894

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku

Tabela 5. Liczba wniosków złożonych i rozpatrzonych pozytywnie przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej w latach 2017-2020

Zadanie	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	Razem
dofinansowanie uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	34	87	50	14	185
dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny oraz przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	1 062	994	1 002	943	4 001
dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych	71	53	71	99	294
dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób z niepełnosprawnościami	1	1	2	0	4
dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika	0	0	0	1	1
Razem:	1 168	1 135	1 125	1 057	4 485

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku

Podstawą do udzielania wsparcia osobom z niepełnosprawnościami przez Ośrodek jest również ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, w której w art. 7 pkt 5 wskazano, że pomocy społecznej, polegającej m.in. na przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń oraz pracy socjalnej, udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu m.in. niepełnosprawności. Dane statystyczne w tym zakresie zostały przedstawione w tabeli 6.

Tabela 6. Rodziny w trudnej sytuacji życiowej z powodu niepełnosprawności w latach 2017-2020

Rok	Liczba rodzin objęta pomocą na podstawie decyzji administracyjnej	Liczba rodzin objęta pomocą wyłącznie w postaci pracy socjalnej	Liczba osób w rodzinach
2017	1 038	67	2 719
2018	990	313	2 296
2019	909	221	2 062
2020	711	272	1 592

Źródło: opracowanie własne, na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku (sprawozdania z działalności)

Z kolei tabela 7 prezentuje dane dotyczące usług opiekuńczych (podstawowych), pielęgnacyjnych, rehabilitacyjnych i specjalistycznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Tabela 7. Usługi opiekuńcze (podstawowe), pielęgnacyjne, rehabilitacyjne i specjalistyczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2017-2020

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	Razem
Liczba osób	49	44	48	36	177
Liczba wypracowanych godzin	10 317	11 792,5	9 285	6 924	38 318,5
Wysokość poniesionych środków finansowych (w zł)	262 778,80	336 159,50	292 209,37	289 032,27	1 180 179,94

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku

Z przedstawionej powyżej tabeli wynika, że największe zapotrzebowanie na usługi było w roku 2018 (najwięcej wypracowanych godzin) i wtedy też poniesiono największe nakłady na ten cel. Jednakże w 2017 r. objęto usługami największą liczbę osób. Część świadczonych usług skierowana była dla dzieci, co prezentuje tabela 8.

Tabela 8. Usługi opiekuńcze (podstawowe), pielęgnacyjne, rehabilitacyjne i specjalistyczne dla dzieci z zaburzeniami psychicznymi w latach 2017-2020

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	Razem
Liczba osób	9	5	6	5	25
Liczba wypracowanych godzin	1 649	2 403	2 508,5	2 229	8 789,5
Wysokość poniesionych środków finansowych (w zł)	55 881,80	92 284,50	102 711,37	121 572,27	372 449,94

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku

Największe nakłady finansowe na usługi dla dzieci poniesiono w 2020 r. Usługi dla dzieci są wysokospecjalistyczne, stąd ich cena jest wyższa niż usług dla osób dorosłych z zaburzeniami psychicznymi.

Od 2013 r. Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku jest realizatorem **Pilotażowego programu „Aktywny samorząd”**, którego głównym celem jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji. Program ten finansowany jest ze środków PFRON i obejmuje m.in. wsparcie: w likwidacji barier transportowych (np. pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do samochodu) i w dostępie do uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym (np. pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania), w likwidacji barier w poruszaniu się, a także pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej. Z danych dotyczących realizacji tego programu, przedstawionych w tabeli 9 wynika, że najwięcej osób zostało wspartych w 2018 r., natomiast najwyższe środki poniesiono w 2020 r.

Tabela 9. Realizacja Pilotażowego programu „Aktywny samorząd” w latach 2017-2020

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	Razem
Liczba wspartych osób	60	66	63	61	220
Wysokość poniesionych środków finansowych (w zł)	225 263,00	296 826,50	331 631,29	345 457,00	1 041 934,70

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku

W 2020 r. PFRON wprowadził program **„Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi”** – Moduł III. Program przewidywał pomoc finansową dla osób z niepełnosprawnościami, które w skutek pandemii COVID-19 utraciły możliwość korzystania z opieki świadczonej w placówkach rehabilitacyjnych. W imieniu Miasta program realizowany był przez ww. Ośrodek. Łącznie wpłynęło 490 wniosków, z czego 413 rozpatrzono pozytywnie i wydatkowano kwotę 516 500 zł.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku w ramach projektu „Alternatywa” i „Alternatywa II”, współfinansowanych przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Społecznego, kontynuował realizację **Programu Integracji Społecznej i Zawodowej Osób Niepełnosprawnych „Jesteśmy Razem” dla Miasta Rybnika na lata 2015-2023.**

Ww. program został przyjęty uchwałą nr 175/XII/2015 Rady Miasta Rybnika z dnia 17 września 2015 r. z późn. zm., a zakończony z dniem 31 marca 2021 r. (uchwała nr 581/XXXV/2021 z dnia 25 marca 2021 r. z powodu zakończenia realizacji projektu „Alternatywa II”). Celem tego programu było podniesienie funkcjonowania społecznego i zawodowego oraz integracja społeczna osób z niepełnosprawnościami z terenu Miasta Rybnika, w szczególności osób wymagających pełnego włączenia w życie społeczne poprzez świadczenie pracy socjalnej i aktywnej integracji. W okresie 2017-2021 w programie udział wzięły 72 osoby, posiadające umiarkowany bądź znaczny stopień niepełnosprawności oraz osoby z niepełnosprawnościami sprzężonymi. Uczestnicy mogli skorzystać z trenera pracy, szkoleń zawodowych, staży. Brali także udział w grupach wsparcia, warsztatach, a także korzystali z pomocy specjalistów i pracy socjalnej opartej na indywidualnej ścieżce reintegracji uwzględniającej potrzeby uczestników. Partnerem działania była organizacja pozarządowa (Stowarzyszenie na rzecz wspomagania osób z niepełnosprawnością i ich otoczenia „Razem”). Koszt realizacji programu wyniósł 327 928,24 zł.

Projekt „**System wsparcia rybnickich seniorów**”, realizowany w okresie od 2 lipca 2018 r. do 31 marca 2021 r., współfinansowany był przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Wnioskodawcą oraz liderem projektu była Fundacja „Byłe do Wiosny”. Projekt realizowany był w partnerstwie w imieniu Miasta przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku. Miał na celu wzrost dostępności i jakości usług społecznych zapobiegających ubóstwu i wykluczeniu społecznemu niesamodzielnych osób starszych w wieku 60+ (35 kobiet i 10 mężczyzn). Celem było przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu tych osób, które ze względu na wiek nie są w stanie samodzielnie zaspokajać swoich podstawowych potrzeb. Skierowany był także do osób posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności. W ramach projektu realizowane było m.in. następujące wsparcie:

- 1) usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne w miejscu zamieszkania dla osób niesamodzielnych ze względu na wiek, chorobę i niepełnosprawność – 37 osób objętych wsparciem,
- 2) usługi sąsiedzkie w miejscu zamieszkania dla osób niesamodzielnych ze względu na wiek, chorobę i niepełnosprawność – 11 osób objętych wsparciem.

Dodatkowo w ramach działań przewidziano utworzenie Klubu Seniora. Na realizację projektu wykorzystano środki w wysokości 1 639 998,55 zł.

Projekt „**Rybnickie mieszkania ze wsparciem**” współfinansowany jest przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Społecznego. Wnioskodawcą oraz liderem projektu w imieniu Miasta jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku. Projekt realizowany jest w partnerstwie z Polskim Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Rybniku. Realizacja projektu zaplanowana jest od stycznia 2020 r. do marca 2022 r. Ma on na celu wsparcie procesu integracji społecznej, stworzenie warunków do podejmowania aktywności zawodowej i przełamywanie indywidualnych barier utrudniających funkcjonowanie społeczne zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w mieszkaniach chronionych i wspomaganych. W ramach projektu przewidziano m.in. wsparcie w postaci skierowania do dwóch mieszkań chronionych treningowych dla 50 osób z niepełnosprawnością intelektualną ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (po jednym dla mężczyzn i kobiet). Dodatkowo ww. osoby mogą korzystać z treningu społecznego i nauki samodzielności, wsparcia różnych specjalistów oraz reintegracji zawodowej. Na wsparcie w projekcie przewidziano 300 460 zł.

Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej jest to program współfinansowany z Funduszu Solidarnościowego, adresowany do osób z niepełnosprawnościami, posiadających orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Jego celem jest wprowadzenie usługi asystenta jako formy ogólnodostępnego wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami, a także przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniu społecznemu tych osób poprzez umożliwienie im uczestnictwa w wydarzeniach społecznych, kulturalnych czy sportowych. W 2020 r. zlecono realizację zadania Stowarzyszeniu „Oligos” w Rybniku, które objęło wsparciem 70 osób. Wydatkowano na ten cel 167 390 zł. W 2021 r. pozyskano w ramach tego programu kwotę 121 641,12 zł, a realizował go Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku.

Celem programu pt. „**Pakiet opieki wytchnieniowej**” było udzielenie kompleksowego wsparcia dla opiekunów osób zależnych w świadczeniu długotrwałej i bezpośredniej opieki nad dorosłym niesamodzielnym członkiem rodziny, w tym z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności. W trakcie spotkań grupowych opiekunowie uzyskali wiedzę na temat form i zakresu istniejącej pomocy skierowanej dla osób zależnych, nabywali praktyczne umiejętności świadczenia opieki i pielęgnacji oraz byli motywowani do podejmowania dalszych wysiłków na rzecz świadczenia opieki nad osobą zależną. Dodatkowo opiekunowie motywowani byli do podniesienia umiejętności zaspokojenia własnych potrzeb i szukania sposobów wytchnienia dla siebie, co przeciwdziała wypaleniu się w roli opiekuna.

Działania w tym zakresie w latach 2018-2019 finansowane były w ramach konkursu „Generator Innowacji. Sieci Wsparcia” realizowanego przez Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „ę” z Warszawy. Od drugiego półrocza 2019 r. realizowane były ze środków Miasta na podstawie przyjętego uchwałą nr 187/XIV/2019 Rady Miasta Rybnika z dnia 26 września 2019 r. Programu osłonowego w zakresie wsparcia dla opiekunów osób zależnych w Mieście Rybnik na lata 2019-2021 pt. „Pakiet opieki wytchnieniowej”.

W 2020 r. w związku z pozyskaniem dodatkowych środków finansowych na wsparcie osób zależnych z Funduszu Solidarnościowego Programu „Opieka wytchnieniowa” – edycja 2020, do programu dołączono dodatkowe wsparcie (skierowane do rodzin osób zależnych ze znacznym stopniem niepełnosprawności) w formie nauki prowadzenia działań rehabilitacyjnych, pielęgnacyjnych i nauki diety w warunkach domowych. Objęto wsparciem 37 osób, a środki wydatkowane w ramach działań wyniosły 64 419 zł. W 2021 r. pozyskano z Funduszu Solidarnościowego środki w wysokości 16 320 zł.

Projekt „**Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej**” realizowany był od grudnia 2018 r. do czerwca 2021 r. przez Fundację „Imago” z Wrocławia ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz ze środków budżetu państwa. Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku, w imieniu Miasta Rybnika, realizował działania w ramach tego projektu. Celem projektu było opracowanie nowego rozwiązania – modelu tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej, dzięki adaptacji i wdrożeniu zagranicznego rozwiązania (Szkocja), a także wzajemnemu uczeniu się i wymianie wiedzy między partnerem krajowym i zagranicznym.

W wyniku realizacji tego projektu Rada Miasta Rybnika uchwałą nr 715/XLIII/2021 z dnia 23 września 2021 r. przyjęła **Lokalny Program Opieki Wytchnieniowej dla Miasta Rybnika na lata 2021-2025**, którego celem jest rozszerzenie i promocja oferty usług opieki wytchnieniowej. Opieka wytchnieniowa ma za zadanie odciążenie członków rodzin lub opiekunów osób zależnych (w szczególności osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami, w tym także dzieci wymagające pomocy w samodzielnym funkcjonowaniu) poprzez wsparcie ich w codziennych obowiązkach lub zapewnienie czasowego zastępstwa. Tym co odróżnia ten program od innych dokumentów z zakresu polityki społecznej, to jego nakierowanie na wspieranie nie wprost osób zależnych, lecz przede wszystkim ich opiekunów, najczęściej będących członkami ich rodzin – rodzice, rodzeństwo, dzieci osób starszych i z niepełnosprawnościami. Wsparcie zakładane w ramach opieki wytchnieniowej przekierowane zostało w stronę poprawy jakości życia opiekunów, którzy znajdują się w centrum uwagi planowanych w ramach tego programu działań.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku jest również jednym z realizatorów projektu pn. „**W ochronie życia i zdrowia – teleopieka i telemedycyna dla mieszkańców Subregionu Zachodniego**”, współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt skierowany jest do seniorów 65+, w tym z orzeczeniem o niepełnosprawności, którzy potrzebują objęcia wsparciem z uwagi na stan zdrowia. Jego celem jest dostarczenie usług, które pozwolą na przedłużenie okresu samodzielności seniora w domu. Projekt realizowany jest od 1 września 2020 r. do 31 grudnia 2022 r. W Rybniku z usług w ramach projektu skorzysta około 100 seniorów.

Ośrodek realizował od 31 grudnia 2020 r. program „**Wspieraj seniora**” w ramach Solidarnościowego Korpusu Wsparcia Seniorów. W ramach niego udzielana była pomoc w dostarczeniu niezbędnych produktów do domu seniora lub osoby z niepełnosprawnością, by ograniczyć konieczność wychodzenia ww. osób na zewnątrz podczas pandemii. Dodatkowo Ośrodek w roku 2021 organizował transport (dowóz) do punktów szczepień przeciwko wirusowi SARS-CoV-2 dla osób z niepełnosprawnościami oraz osób, które miały obiektywne trudności w samodzielnym dotarciu do punktów szczepień.

Przystępując do analizy problematyki niepełnosprawności w obszarze zatrudnienia należy stwierdzić, że aktywność zawodowa jest jedną z podstawowych ludzkich form działania. Pojęcie aktywizacji zawodowej kojarzy się z udzielaniem wsparcia, nakierowanym na aktywne poszukiwanie pracy. Dlatego też **rehabilitacja zawodowa** ma na celu ułatwienie osobie z niepełnosprawnościami uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego przez umożliwienie jej korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy. Posiadanie pracy i wynikającego z tego faktu własnych dochodów (nawet niewielkich) zapobiega lub wpływa na zmniejszenie wykluczenia społecznego ww. osób. Wpływa również na wzrost poczucia własnej wartości, niezależności, satysfakcji, pogłębienie kontaktów interpersonalnych oraz kształtuje sens życia. Aktywność, poza poczuciem że jest się potrzebnym innym, daje możliwość samorealizacji.

Jednostką najbardziej zaangażowaną w zakresie zatrudniania i rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami jest **Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku**, który podejmuje działania nakierowane na ich aktywizację zawodową oraz promocję zatrudnienia. Dzięki temu osoby mniej sprawne na równych prawach mogą korzystać z pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego, szkoleń, staży, przygotowań zawodowych, prac interwencyjnych, robót publicznych, doposażenia tworzonych miejsc pracy czy z dotacji na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. W latach 2017-2020 jednostka realizowała następujące działania z zakresu rehabilitacji zawodowej:

- 1) finansowanie kosztów szkolenia i przekwalifikowania zawodowego osób z niepełnosprawnościami,
- 2) finansowanie wydatków na instrumenty i usługi rynku pracy określone w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, w odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami zarejestrowanych jako poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu,
- 3) przyznawanie osobom z niepełnosprawnościami środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej.

Ponadto jednostka realizowała w tym okresie w obszarze niepełnosprawności następujące działania:

- 1) organizacja szkoleń zawodowych celem nabycia, zmiany lub podniesienia kwalifikacji zawodowych,
- 2) organizacja zajęć indywidualnych i warsztatowych z zakresu poradnictwa zawodowego o różnorodnej tematyce,
- 3) pomoc w podjęciu pracy poprzez organizowanie targów pracy, jarmarków ofert pracy w ramach Międzynarodowego Dnia Osób Niepełnosprawnych, w trakcie których osoby z niepełnosprawnościami miały możliwość zapoznania się z propozycjami pracy, kursów zawodowych oraz skorzystania z indywidualnych konsultacji z doradcami zawodowymi,
- 4) organizacja jarmarków ofert pracy oraz giełd skierowanych do osób z niepełnosprawnościami,
- 5) wsparcie doradcze oraz finansowe osób z niepełnosprawnościami otwierających własną działalność gospodarczą,

- 6) udział osób z niepełnosprawnościami w projektach współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego,
- 7) prowadzenie kampanii informacyjnej na rzecz zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w trakcie bezpośrednich wizyt u pracodawców, a także w gablotach, stronie internetowej i na Facebook'u,
- 8) wspieranie pracodawców tworzących miejsca pracy dla osób z niepełnosprawnościami poprzez refundowanie kosztów wyposażenia stanowiska pracy.

Szczegółowe dane liczbowe dotyczące podejmowanych przez Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami w latach 2017-2020, przedstawia tabela 10. W tej i kolejnych tabelach użyto skrótu „OzN”, który oznacza „osoby z niepełnosprawnościami”.

Tabela 10. Działania podejmowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku na rzecz osób z niepełnosprawnościami w latach 2017-2020

Lp.	Działanie	Informacje o realizacji działania
1.	oznakowanie wewnętrzne i zewnętrzne budynku jednostki do potrzeb OzN (różne niepełnosprawności)	1) 2018 r. – przystosowano tablice informacyjne dla OzN, 2) 2019 r. – wprowadzono oznaczenia schodów wewnątrz budynku dla osób niedowidzących.
2.	szkolenia pracowników jednostki podnoszące wiedzę i umiejętności w zakresie komunikacji z OzN (różne niepełnosprawności) oraz ich obsługi (m.in. język migowy), a także w zakresie postanowień Konwencji ONZ o prawach OzN	1) 2017 r. – 6 osób, 2) 2018 r. – 2 osoby, 3) 2019 r. – 2 osoby, 4) 2020 r. – 1 osoba. Razem: 11 osób.
3.	organizacja m.in. szkoleń, zajęć, konferencji, grup wsparcia dla OzN i przewlekle chorych	1) 2018 r. – Targi Pracy dla OzN, w których brało udział około 100 osób, 2) 2019 r. – podczas targów pracy utworzono stanowisko informacyjne, które odwiedziło około 100 osób. Zrealizowano szkolenia dla 9 OzN, 3) 2020 r. – 9 OzN wzięło udział w warsztatach, a szkoleniami objęto 2 OzN. Razem: 220 osób.
4.	organizacja warsztatów, szkoleń i konkursów aktywizujących oraz motywujących OzN do podjęcia zatrudnienia	1) 2017 r. – 5 szkoleń i kursów (5 wspartych osób), 2) 2018 r. – zajęcia warsztatowe z poradnictwa grupowego dla 30 OzN, 3) 2019 r. – zajęcia warsztatowe dla 36 OzN, 4) 2020 r. – zajęcia warsztatowe z poradnictwa grupowego dla 21 OzN. Razem: 92 OzN.
5.	organizacja targów pracy i giełd pracy dla osób niepełnosprawnych (pomoc w rekrutacji)	1) 2017 r. – zorganizowano 66 giełd pracy, 2 targi pracy (udział około 450 osób), 2) 2018 r. – 85 giełd pracy, targi pracy (udział około 195 osób), 3) 2019 r. – zorganizowano 90 giełd pracy, 1 targi pracy (udział około 120 osób),

		4) 2020 r. – nie realizowano targów pracy oraz jarmarków ofert pracy w związku z pandemią COVID-19. Giełdy pracy w siedzibie jednostki (do marca) – udział 5 OzN. Razem: 770 OzN.
6.	organizacja szkoleń (indywidualnych i grupowych), mających na celu podniesienie, uzupełnienie lub zmianę kwalifikacji zawodowych OzN	1) 2017 r. – szkoleniami objęto 5 osób, 2) 2018 r. – szkoleniami objęto 10 osób, 3) 2019 r. – szkoleniami objęto 9 osób, 4) 2020 r. – szkoleniami objęto 2 osoby. Razem: 26 osób.
7.	poradnictwo zawodowe realizowane przez doradców zawodowych oraz wsparcie udzielane przez trenerów pracy (działania doradcze, mające na celu pomoc w planowaniu kariery zawodowej i lepszym przygotowaniu do szukania i utrzymania pracy)	1) 2017 r. – 115 osób, 2) 2018 r. – 66 osób, 3) 2019 r. – 171 osób, 4) 2020 r. – 129 osób. Razem: 481 osób.
8.	prowadzenie działań, mających na celu zmianę postrzegania przez OzN swoich możliwości oraz szans na podjęcie zatrudnienia, a tym samym wpływających na wzrost ich samooceny	1) 2017 r. – 22 osoby, 2) 2018 r. – 106 osób, 3) 2019 r. – 208 osób, 4) 2020 r. – 130 osób. Razem: 466 osób.
9.	udzielanie wsparcia OzN zamierzającym podjąć działalność gospodarczą	1) 2017 r. – 1 osoba, 2) 2018 r. – 2 osoby, 3) 2019 r. – 4 osoby, 4) 2020 r. – 4 osoby. Razem: 11 osób.
10.	prowadzenie działań, mających na celu zmianę postaw pracodawców wobec zatrudniania osób z różnymi niepełnosprawnościami (m.in. wizyty monitorująco-informacyjne wśród pracodawców)	1) 2017 r. – przeprowadzono 339 wizyty wśród pracodawców, podczas których informowano o możliwościach zatrudnienia OzN oraz formach wsparcia ze strony jednostki, 2) 2018 r. – 434 wizyty u pracodawców (promocja usług urzędu w zakresie rekrutacji pracowników oraz możliwości skorzystania ze staży, prac interwencyjnych, doposażenia miejsc pracy, szkoleń), 3) 2019 r. – 566 wizyt u pracodawców, 4) 2020 r. – 112 wizyt u pracodawców. Razem: 1 451 wizyt.
11.	wspieranie pracodawców tworzących miejsca pracy dla OzN	1) 2017 r. – utworzone 4 miejsca pracy, 4 wspartych pracodawców, 2) 2018 r. – realizowano 112 ofert dla OzN na łączną liczbę 151 miejsc pracy, 3) 2019 r. – realizowano 77 ofert dla OzN na łączną liczbę 142 miejsc pracy, 4) 2020 r. – realizowano 80 ofert dla OzN na łączną liczbę 118 miejsc pracy. Liczba zgłoszonych ofert pracy nie jest tożsama z liczbą miejsc pracy, ponieważ pracodawca może zamieścić jedną ofertę pracy na kilka wolnych miejsc pracy.
12.	udział w konkursie „Lodołamacze” dla pracodawców wrażliwych społecznie, organizowanym przez Polską Organizację Pracodawców Osób Niepełnosprawnych	1) 2017 r. – złożono wnioski do konkursu, brak wyróżnienia, 2) 2018-2020 – odstąpiono od złożenia wniosków i udziału w kolejnych edycjach.

13.	dofinansowanie zatrudnienia i szkolenia asystenta wspierającego pracownika z niepełnosprawnościami w miejscu pracy	Brak wniosków o dofinansowanie.
14.	realizacja projektów na rzecz aktywizacji zawodowej OzN	1) 2017 r. – 30 osób, 2) 2018 r. – 27 osób, 3) 2019 r. – 40 osób, 4) 2020 r. – 9 osób. Razem: 106 osób.

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku

Na dzień 21 października 2021 r. w Urzędzie Miasta Rybnika, jednostkach organizacyjnych, placówkach oświatowych i instytucjach kultury w Mieście zatrudnionych było 150 osób z niepełnosprawnościami na 136,6 etatach, w 53 instytucjach.

Jak już wcześniej wspomniano wskazane wyżej jednostki, tj. Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku i Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku, realizują odpowiednio zadania z zakresu rehabilitacji społecznej i rehabilitacji zawodowej, na które przydzielane są środki PFRON, zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 maja 2003 r. w sprawie algorytmu przekazywania środków PFRON samorządom wojewódzkim i powiatowym.

Wysokość tych środków dla Miasta Rybnika w latach 2017-2020 z każdym rokiem wzrastała, co wynikało m.in. ze zwiększenia środków na dofinansowanie warsztatów terapii zajęciowej. Wpływ na wysokość środków dla Miasta miała ogólna kwota środków przewidzianych w planie finansowym PFRON na realizację zadań przez samorządy powiatowe. Znaczna część środków PFRON dla Miasta została przeznaczona na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, co wynikało ze zgłaszanego do Ośrodka zapotrzebowania. Ponadto należy zauważyć, że w środkach na rehabilitację społeczną ujęto dofinansowanie kosztów działalności warsztatów terapii zajęciowej, którego wysokość wyliczana jest zgodnie z ww. rozporządzeniem (iloczyn liczby uczestników warsztatów i kwoty rocznego pobytu jednego uczestnika). Środki te z każdym rokiem wzrastały. Najmniej środków przeznaczono na rehabilitację zawodową (2,2% w skali ogółu środków). Dane dotyczące wysokości środków PFRON dla Miasta prezentuje tabela 11.

Tabela 11. Wysokość przekazanych środków PFRON w latach 2017-2020 na realizację poszczególnych zadań z zakresu zatrudniania i rehabilitacji zawodowej oraz rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnościami

Rok	Ogółem	Rehabilitacja społeczna, ogółem	Rehabilitacja społeczna, w tym warsztaty terapii zajęciowej	Rehabilitacja zawodowa
2017	2 316 498,57 zł	2 205 793,90 zł	1 343 664,00 zł	110 704,67 zł
2018	2 472 790,95 zł	2 417 589,80 zł	1 493 640,00 zł	55 201,15 zł
2019	2 619 218,11 zł	2 569 232,82 zł	1 628 640,00 zł	49 985,29 zł
2020	2 789 993,92 zł	2 779 300,49 zł	1 844 640,00 zł	10 693,43 zł
Razem	10 198 501,55 zł	9 971 917,01 zł	6 310 584,00 zł	226 584,54 zł

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku (rehabilitacja społeczna) i Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku (rehabilitacja zawodowa)

Ważną rolę w strukturze organizacyjnej Miasta odgrywa **Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku**, który realizuje zadania z zakresu orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności, zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej (...), a także aktami wykonawczymi, wydanymi na jej podstawie. W 2017 r. zorganizowano dzień otwarty w Zespole, umożliwiający osobom z niepełnosprawnościami i ich opiekunom pozyskanie informacji na temat przysługujących ulg i uprawnień, poprzez bezpośredni kontakt z ekspertami z różnych podmiotów. W latach 2018-2019 Zespół organizował cykliczne spotkania z ekspertami instytucji działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami umożliwiające pozyskanie informacji na temat przysługujących im ulg. W 2019 r. Zespół przystąpił do projektu pn. „Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji umożliwiającej podjęcie lub powrót do pracy”, wdrażanego przez m.in. PFRON i współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz budżetu państwa. Zespół pełnił funkcję punktu kwalifikacyjnego.

W działania podejmowane na rzecz poprawy życia osób z niepełnosprawnościami, przewlekłe chorych oraz przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu zaangażowane były także następujące jednostki organizacyjne Miasta:

- 1) **Środowiskowy Dom Samopomocy „Cogito Noster” w Rybniku** będący dziennym ośrodkiem wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Jednostka realizuje zadania Miasta w zakresie organizowania wsparcia oraz wszechstronnej specjalistycznej pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi, mającej na celu poprawę ich społecznego funkcjonowania oraz zapobieganie wykluczeniu społecznemu. Podstawowym zadaniem Domu jest aktywizacja psychospołeczna uczestników ośrodka prowadzona w formie postępowania wspierająco-aktywizującego oraz podtrzymywania efektów farmakoterapii przeciwpowrotnej.

W strukturach jednostki funkcjonuje Zespół Psychiatrii Środowiskowej, prowadzący specjalistyczne oddziaływania terapeutyczno-edukacyjne dla osób z zaburzeniami psychicznymi w miejscu zamieszkania klienta. Zespół w latach 2017-2020 objął wsparciem 1 341 osób i udzielił 2 012 konsultacji terapeutycznych (diagnoza psychospołeczna, motywowanie do podjęcia lub kontynuowania terapii);

- 2) **Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny dla Dzieci Niepełnosprawnych Ruchowo i Umysłowo im. Jana Pawła II w Rybniku** ma status podmiotu leczniczego niebędącego przedsiębiorcą. Podstawowym celem Ośrodka jest udzielanie świadczeń zdrowotnych w zakresie prowadzenia działalności zapobiegawczej, leczniczej, rehabilitacyjnej i diagnostycznej na rzecz dzieci z następstwami uszkodzenia układu nerwowego i narządu ruchu, dostosowanej indywidualnie do wieku i rozwoju dziecka.

W latach 2017-2020 zakres świadczonych usług obejmował: porady pediatry, neurologa, opiekę pielęgniarki, terapię logopedyczną (surdologopedia, neurologopedia), terapię psychologiczną, terapię grupową, terapię muzyczną, rekreacyjną, kinezyterapię, ćwiczenia według metod neurofizjologicznych, masaże, zabiegi fizykoterapeutyczne. Łącznie Ośrodek udzielił w tym okresie 229 578 procedur medycznych;

- 3) Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Rybniku, w ramach którego działa **Centrum Rekreacji i Rehabilitacji „BUSHIDO”**, będące miejscem wyspecjalizowanych usług rehabilitacyjnych, prowadzące działalność w dziedzinie rekreacji ruchowej, sportu z niepełnosprawnościami, profilaktyki zdrowia oraz rehabilitacji. Z proponowanych zabiegów mogą korzystać osoby z wszelkimi schorzeniami, szczególnie po urazach ortopedycznych. Poza tym jednostka organizuje lub wspiera organizacyjnie kilka imprez w skali roku o charakterze sportowo-rekreacyjnym;
- 4) **Miejski Dom Pomocy Społecznej w Rybniku** realizuje zadania Miasta zapewniając całodobową opiekę osobom przewlekle somatycznie chorym i osobom w podeszłym wieku, które z uwagi na stan zdrowia, warunki mieszkaniowe i rodzinne, nie mogą samodzielnie funkcjonować w dotychczasowym środowisku. Jednostka w latach 2017-2020 była współuczestnikiem 11 projektów, w szczególności w zakresie aktywizacji społecznej seniorów i integracji międzypokoleniowej;
- 5) **Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Rybniku** podejmuje następujące działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami:
- a) diagnozuje poziom rozwoju, potrzeb i możliwości oraz zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych dzieci i młodzieży,
 - b) wspomaga i prowadzi terapie dzieci i młodzieży odpowiednio do ich potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych, w tym zwłaszcza dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami. W latach 2017-2020 udzielono pomocy 1 534 dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnościami,
 - c) organizuje wczesne wspomaganie rozwoju dziecka (wyrównywanie deficytów rozwojowych przed rozpoczęciem edukacji szkolnej). W badanym okresie objęto tym procesem 446 dzieci.

W Poradni działają zespoły orzekające wydające orzeczenia m.in. w sprawach o potrzebie: kształcenia specjalnego, zajęć rewalidacyjno-wychowawczych, wczesnego wspomagania rozwoju dziecka.

Na terenie Rybnika funkcjonują **warsztaty terapii zajęciowej**, podejmujące działania na rzecz osób z niepełnosprawnością intelektualną, prowadzone przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Rybniku. Warsztaty to placówki stwarzające osobom z niepełnosprawnościami niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.

Środki na bieżącą działalność warsztatów zapewnia PFRON, którego dofinansowanie w latach 2017-2020 wyniosło łącznie 6 310 584 zł. Kwota dofinansowania przypadająca na jednego uczestnika warsztatów była z każdym rokiem wyższa. Ustawodawca przewidział także możliwość dofinansowania warsztatów przez samorząd powiatowy (od 2008 r. co najmniej 10% wysokości kosztów całkowitych). W badanym okresie wartość dofinansowania ze środków Miasta wyniosła 650 378,04 zł, w tym środki Powiatu Rybnickiego na podstawie podpisanego porozumienia – 25 096,52 zł.

W systemie pomocy osobom z niepełnosprawnościami funkcjonuje również **Środowiskowy Dom Samopomocy w Rybniku przy ul. Karłowicza 48**, prowadzony przez organizację pozarządową. Beneficjentami Domu są osoby z niepełnosprawnością intelektualną, w tym osoby z niepełnosprawnościami sprzężonymi i spektrum autyzmu. Ośrodek świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi oraz treningów umiejętności społecznych polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym. W latach 2017-2020 ośrodek był prowadzony przez Stowarzyszenie „Oligos” w Rybniku. W wyniku rozstrzygnięcia otwartego konkursu ofert ww. podmiot prowadzić będzie ten Dom w latach 2021-2025.

W procesie wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami w Mieście pośrednio uczestniczą również Zarząd Transportu Zbiorowego w Rybniku, Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Rybniku, Zarząd Zieleni Miejskiej w Rybniku oraz Rybnickie Służby Komunalne. Są to jednostki organizacyjne Miasta, które w ramach realizowanych zadań statutowych wdrażają rozwiązania, ułatwiające funkcjonowanie mieszkańców z niepełnosprawnościami w przestrzeni życia publicznego.

Zarząd Transportu Zbiorowego w Rybniku podejmował działania w zakresie poprawy dostępu do transportu miejskiego dla osób z niepełnosprawnościami, m.in. poprzez zwiększenie liczby autobusów przystosowanych do przewozu tych osób oraz sukcesywne instalowanie w autobusach urządzeń ułatwiających tym osobom bezpieczne i komfortowe przemieszczanie się. Jednostce udało się wprowadzić następujące standardy:

- 1) każda nowa wiata będzie wyposażona w znacznik TOTUPOINT (obecnie można już korzystać ze znaczników w 18 wiatach, ponad 42 kolejnych znaczników czeka na montaż),
- 2) wysoko kontrastowe, białe tablice informacyjne w nowo zakupowanych autobusach,
- 3) przyciski w nowo zakupowanych autobusach typu skokowego,
- 4) tablice informacji pasażerskiej na przystankach wyposażone w „czytacz” treści na tablicy odjazdów.

Należy jednak pamiętać, że jednostka wyłącznie organizuje i nadzoruje transport miejski (nie jest właścicielem autobusów), dlatego też jej rola głównie polega na określaniu odpowiednich wymagań przewoźnikom przystępującym do przetargów.

Aktywność **Zakładu Gospodarki Mieszkaniowej w Rybniku** w obszarze działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami polega przede wszystkim na realizacji inwestycji, mających na celu likwidację barier architektonicznych, co przedstawiono w tabeli 12. Z danych zaprezentowanych w ww. tabeli wynika, że w latach 2017-2020 Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Rybniku przystosował 7 budynków i przeznaczył na ten cel 1 174 913,50 zł. W 2021 r. prowadzone były następujące inwestycje związane z dostosowaniem do potrzeb osób z niepełnosprawnościami:

- 1) modernizacja budynku przy ul. Bolesława Chrobrego 13 (przystosowanie 2 mieszkań dla ww. osób),

2) budowa budynków komunalnych nr 1 i 2 przy ul. Kolejowej (przystosowanie 2 mieszkań dla osób z niepełnosprawnościami i 5 miejsc postojowych dla pojazdów ww. osób).

Tabela 12. Wykaz budynków, dostosowanych w latach 2017-2020 do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Rok realizacji	Adres budynku	Opis inwestycji
2017	ul. Andersa 17	Remont i przebudowa budynku mieszkalnego, w tym: 1) podjazd do budynku, 2) przystosowanie 1 mieszkania dla OzN. Koszt realizacji: 192 070,54 zł w tym środki Banku Gospodarstwa Krajowego 76 828,22 zł (40%) i budżetu Miasta 115 242,32 zł.
2017	ul. Przemysłowa 17	Remont lokalu usługowego, w tym łazienka dla OzN. Koszt realizacji: 9 300 zł (w całości budżet Miasta).
2018	ul. Borki 37c	Adaptacja budynku byłego internatu na mieszkania komunalne, w tym: 1) podjazd do budynku, 2) 2 miejsca postojowe dla pojazdów OzN, 3) przystosowanie 2 mieszkań dla OzN. Koszt realizacji: 397 728,88 zł, w tym środki Banku Gospodarstwa Krajowego 178 978 zł (45%) i budżetu Miasta 218 750,88 zł.
2018	ul. Andersa 15	Remont i przebudowa budynku mieszkalnego, w tym: 1) podjazd do budynku, 2) przystosowanie 1 mieszkania dla OzN. Koszt realizacji: 190 000 zł, w tym środki Banku Gospodarstwa Krajowego 85 500 zł (45%) i budżetu Miasta 104 500 zł.
2019	ul. Kadłubka 8A	Budowa nowego budynku, w którym powstały lokale socjalne, w tym przystosowanie 1 mieszkania dla OzN. Koszt realizacji: 295 831,43 zł, w tym środki Banku Gospodarstwa Krajowego 103 541 zł (35%) i budżetu Miasta: 192 290,43 zł.
2019	ul. Bogusławskiego 2c	Budowa podjazdu dla OzN. Koszt realizacji: 70 000 zł (w całości budżet Miasta).
2020	ul. Poligonowa 15B	Dostawa i montaż zadaszenia windy oraz barier ochronnych dla OzN (3 mieszkania). Koszt realizacji: 19 982,65 zł (w całości budżet Miasta).

Źródło: Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Rybniku

W zakresie polityki mieszkaniowej Miasta przewidziano również pewne udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami. Zgodnie z uchwałą nr 263/XVI/2019 z dnia 21 listopada 2019 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Rybnik (tekst jednolity – uchwała nr 763/XLV/2021 z dnia 19 listopada 2021 r.), wnioski o przyznanie lokalu rozpatrywane są w oparciu o kwalifikację punktową przedstawioną w załączniku do uchwały, w którym wskazano punkty m.in. w sytuacji gdy:

- 1) wnioskodawca zamieszkuje wspólnie z osobami z niepełnosprawnościami w stopniu znacznym lub umiarkowanym,
- 2) wnioskodawca i członkowie jego rodziny są osobami z niepełnosprawnościami w stopniu znacznym lub umiarkowanym lub wychowują dzieci z niepełnosprawnościami uprawnione do zasiłku pielęgnacyjnego.

Zarząd Zieleni Miejskiej w Rybniku od wielu lat przystosowuje tereny zieleni do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, likwidując ograniczenia i utrudnienia swobodnego korzystania z parków (w tym cmentarzy komunalnych), zieleńców i skwerów. Sukcesywnie modernizuje swoją infrastrukturę, tak aby była przyjazna dla ww. osób. Nowe obiekty budowane są bez barier architektonicznych (np. budowa budynku administracyjnego na cmentarzu komunalnym w Rybniku-Chwałowicach). W latach 2017-2020 podjęto 10 działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami na łączną kwotę 1 865 336,66 zł.

Rybnickie Służby Komunalne zajmują się m.in. wykonywaniem, utrzymaniem i eksploatacją urządzeń sygnalizacji świetlnej drogowej, skrzyżowań i przejść dla pieszych, uwzględniając rozwiązania dla osób z niepełnosprawnościami, np. montaż kostki integracyjnej na krawężniach dojścia do przejść dla pieszych w przypadku remontów lub tworzenia nowych elementów. W latach 2018-2020 jednostka wykonała 15 różnych działań w zakresie zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Działania nakierowane na rozwiązywanie problemów osób z niepełnosprawnościami podejmują również **rybnickie placówki oświatowe**, których Miasto w roku szkolnym 2021/2022 prowadzi 70 (oświatowe jednostki budżetowe), w tym: 24 przedszkola, 13 zespołów szkolno-przedszkolnych, 17 szkół podstawowych, 3 licea ogólnokształcące, 6 zespołów szkół ponadpodstawowych, 3 zespoły szkół specjalnych (**Szkoła Podstawowa Specjalna z Oddziałami Przedszkolnymi Nr 7** – wcześniej Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy, **Zespół Szkół Nr 6**, **Zespół Szkolno-Rewalidacyjny Szkoła Życia**), Rybnickie Centrum Edukacji Zawodowej, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Zespół Edukacyjno-Artystyczny Przygoda i Młodzieżowy Dom Kultury. Nowością jest utworzenie w ramach Zespołu Szkolno-Rewalidacyjnego Szkoła Życia Ośrodka Rewalidacyjno-Wychowawczego (w zamian działających tam wcześniej oddziałów rewalidacyjnych).

Z „Informacji o Stanie Realizacji Zadań Oświatowych w Rybniku w roku szkolnym 2020/2021” wynika, co następuje:

- 1) w zespołach specjalnych było 9 jednostek oświatowych z 93 oddziałami i 468 uczniami,
- 2) w 11 jednostkach oświatowych były 42 oddziały integracyjne,
- 3) na szkoły specjalne przeznaczono kwotę 23 337 310,98 zł,
- 4) w szkolnictwie specjalnym zatrudnieni są nauczyciele na 233,82 etatach (9% ogółu etatów).

W procesie wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami placówki oświatowe realizowały w latach 2017-2020 m.in. następujące działania:

- 1) udzielanie wsparcia kadrze pedagogicznej pracującej z niepełnosprawnymi uczniami w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych – 1 205 nauczycielom udzielono wsparcia,
- 2) wspieranie rodziców dzieci z niepełnosprawnościami (1 135 rodzicom udzielono wsparcia),
- 3) doposażenie placówek w pomoce dydaktyczne, sprzęt i urządzenia poprawiające codzienne funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami (72 placówki),

4) projekty dofinansowane ze źródeł zewnętrznych, m.in. projekt „Przedszkole równych szans”, który zakładał podniesienie jakości edukacji przedszkolnej poprzez doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli. Mowa o takich kompetencjach, które wzbogacają pracę z dziećmi w wieku przedszkolnym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi: terapia ręki, muzykoterapia, biofeedback, terapia SI, surdopedagogika, język migowy.

Ponadto, rybnickie placówki oświatowe realizowały działania kształtujące właściwy stosunek do osób z niepełnosprawnościami (15 861 uczniów objęto ww. działaniami). Zajęcia te miały na celu zmianę postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży wobec ww. osób (m.in. wyrobienie wrażliwości, chęci niesienia pomocy, szacunku i poszanowania ich godności).

Poza tym, Miasto Rybnik w 2021 r. otrzymało 94 865 zł na realizację „Rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym” w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2020-2022. Dotacja celowa została przyznana dla 251 uczniów rybnickich szkół ponadpodstawowych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Dzięki pozyskaniu przez Miasto Rybnik środków finansowych w wysokości 1 240 370 zł, w ramach ogólnopolskiego projektu grantowego „**Dostępna Szkoła** – innowacyjne rozwiązania w kreowaniu przyjaznej przestrzeni edukacyjnej z uwzględnieniem potrzeb uczniów oraz otoczenia”, w 3 rybnickich szkołach możliwe będzie wyeliminowanie barier w zakresie szeroko rozumianej dostępności. Projekt zakłada realizację działań w kilku obszarach dostępności architektonicznej, technicznej, organizacyjnej i edukacyjno-społecznej. Otrzymane środki przeznaczone będą także na działania podnoszące świadomość oraz kompetencje nauczycieli i specjalistów szkolnych. Projekt realizowany jest od września 2021 r. do czerwca 2023 r.

W 2018 r. w **Centrum Usług Wspólnych w Rybniku**, będącym jednostką Miasta obsługującą m.in. placówki oświatowe, w celu likwidacji barier architektonicznych, wykonany został podjazd dla osób z niepełnosprawnościami wraz z poszerzeniem podestu i zamontowaniem poręczy. Całkowity koszt inwestycji wyniósł 50 000 zł.

Oddany do użytku od 1 lutego 2018 r. budynek żłobka miejskiego jest obiektem dostosowanym do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Obecnie jednostka działa pod nazwą **Zespołu Żłobków Miejskich w Rybniku** i składa się z 3 budynków. W 2019 r. zaadaptowano 2 budynki do potrzeb osób z niepełnosprawnościami na łączną kwotę 2 450 964,37 zł.

Instytucje kultury prowadzą działalność statutową skierowaną do wszystkich mieszkańców Miasta Rybnika, w tym również osób z niepełnosprawnościami. Wyrównywanie szans ww. osób odbywa się m.in. poprzez usuwanie barier architektonicznych, zakup urządzeń zapewniających tym osobom pełny udział w życiu społecznym i kulturalnym, współpracę z innymi instytucjami i sektorem pozarządowym w organizacji imprez czy udostępnianiu sal. Przykładowo w latach 2017-2020:

- 1) Dom Kultury w Rybniku – Boguszwicach organizował lub współorganizował 6 wydarzeń (koszt: 60 000 zł), w tym warsztaty z tłumaczem języka migowego oraz spektakle dla uczniów klas integracyjnych i szkół specjalnych, oraz naprawił schodolaz (koszt: 3 600 zł),
- 2) Dom Kultury w Rybniku – Niedobczycach współorganizował 4 wydarzenia,
- 3) Industrialne Centrum Kultury w Rybniku – Niewiadomiu (od 15 kwietnia 2021 r. Zabytkowa Kopalnia Ignacy w Rybniku) organizowało lub współorganizowało 14 wydarzeń (koszt: 4 578,18 zł),
- 4) Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna im. Konstantego Prusa w Rybniku w tym okresie m.in. zlikwidowała bariery architektoniczne w 14 filiach bibliotecznych oraz udostępniała organizacjom pozarządowym, działającym na rzecz osób z niepełnosprawnościami, na preferencyjnych warunkach, lokale wchodzące w skład zasobu Miasta Rybnika,
- 5) Muzeum im. o. Emila Drobrego w Rybniku przeprowadziło 54 lekcje muzealne i warsztaty dla grup i klas ze szkół i przedszkoli specjalnych, a także współpracowało z Warsztatem Terapii Zajęciowej Nr 1 w Rybniku.

Przedstawiciel **Straży Miejskiej w Rybniku** wziął udział w spotkaniu z osobami głuchymi w Zespole Szkół Nr 3 w Rybniku, które miało na celu przybliżenie ww. osobom zakresu i sposobu działania Straży (m.in. w jaki sposób można zgłaszać interwencje i czym zajmują się strażnicy w Rybniku).

Dodatkowo na terenie Rybnika działają:

- 1) 2 mieszkania chronione treningowe dla osób z niepełnosprawnością intelektualną ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności,
- 2) mieszkanie chronione/treningowe dla osób po kryzysie psychiatrycznym funkcjonujące w strukturze Środowiskowego Domu Samopomocy „Cogito Noster” w Rybniku (powstało w ramach kompleksowego programu wsparcia dla rodzin „Za życiem”).

W 2021 r. zostało przystosowane mieszkanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, które będzie pełnić funkcję mieszkania chronionego wspieranego dla seniorów. Jego otwarcie planowane jest w 2022 r.

Uchwałą nr 534/XXXVI/2017 Rady Miasta Rybnika z dnia 18 maja 2017 r. Miasto Rybnik wraz z Polskim Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Rybniku założyło **Spółdzielnię Socjalną „Z Ikłą”**, z siedzibą w Rybniku. Oficjalne otwarcie bistro nastąpiło 17 kwietnia 2018 r. Spółdzielnia jest przedsiębiorstwem społecznym prowadzącym działalność gastronomiczną. Jej celem jest aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnością intelektualną, a tym samym zapewnienie miejsc pracy ww. osobom. Spółdzielnia została utworzona w oparciu o środki zewnętrzne w ramach projektu „Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Subregionu Zachodniego” (OWES), współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego. Pozyskano środki w postaci jednorazowej dotacji na utworzenie 6 miejsc pracy w wysokości 120 000 zł (remont, doposażenie lokalu oraz sprzęt). Miasto udostępniło ze swoich zasobów lokal, w którym funkcjonuje bistro.

Miasto Rybnik uczestniczyło w konkursie „**Samorząd Równych Szans**” na najlepsze projekty na rzecz osób z niepełnosprawnościami realizowane przez polskie samorządy. Organizatorem konkursu jest Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego w Krakowie. W tabeli poniżej przedstawiono sukcesy Miasta w tym zakresie (w latach 2018-2019 i 2021 r. konkurs nie był organizowany).

Tabela 13. Nagrody i wyróżnienia Miasta Rybnika w konkursie „Samorząd Równych Szans” w latach 2017-2020

Lp.	Rok	Nazwa projektu	Realizator	Nagroda/wyróżnienie
1.	2017	Przedszkole równych szans	Placówki oświatowe: Przedszkole Specjalne nr 49 w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym i Przedszkole Specjalne nr 48 w Specjalnym Zespole Szkolno-Przedszkolnym oraz Przedszkola z Oddziałami Integracyjnymi – nr 17 i nr 39 w Rybniku.	wyróżnione w regionalnej śląskiej edycji konkursu
2.	2020	Ścieżka edukacyjna do nauki jazdy i prowadzenia wózka inwalidzkiego	Rybnickie Służby Komunalne	wyróżnienie w kategorii najlepszy powiat grodzki

Źródło: opracowanie własne – Wydział Polityki Społecznej Urzędu Miasta Rybnika

Szczególnie innowacyjnym i nowatorskim rozwiązaniem była budowa **ścieżki edukacyjnej do nauki jazdy i prowadzenia wózka inwalidzkiego**. Znajduje się ona w Parku im. Adama Fudalego w Rybniku. Powstała z inicjatywy Stowarzyszenia „Oligos” i Miasta Rybnika, a wykonana została siłami pracowników Rybnickich Służb Komunalnych (z materiałów używanych na co dzień). Bieżącym utrzymaniem ścieżki zajmuje się Zarząd Zieleni Miejskiej w Rybniku. Ścieżka służy do nauki w jednym miejscu umiejętności prowadzenia wózka inwalidzkiego. Ww. stowarzyszenie prowadzi nieodpłatne szkolenia (warsztaty) edukacyjne, zarówno dla indywidualnych osób z niepełnosprawnościami (szczególnie pomocne dla osób z nabytą niepełnosprawnością np. po wypadkach czy wylewach) i ich opiekunów, a także dla wolontariuszy i asystentów tych osób oraz dla młodzieży szkół ponadpodstawowych.

Rada Miasta Rybnika, biorąc pod uwagę potrzeby w zakresie pomocy społecznej, przyjęła uchwałę nr 334/XX/2016 z dnia 21 kwietnia 2016 r. **Program wsparcia dla niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Rybnika w dostępie do rehabilitacji na lata 2016-2018**. Celem tego programu była poprawa stanu psychofizycznego osób z niepełnosprawnościami (poprzez rozszerzeniu dostępu do rehabilitacji ruchowej i społecznej), zwiększenie ich umiejętności samoobsługi oraz wykonywania czynności dnia codziennego. Z rehabilitacji w ramach programu skorzystało 225 beneficjentów, przeprowadzono 6 858 procedur rehabilitacyjnych wycenionych na kwotę 131 291 zł.

Uchwałą nr 169/XII/2019 z dnia 27 czerwca 2019 r. został przyjęty **Program wsparcia w dostępie do rehabilitacji dla mieszkańców Miasta Rybnika z niepełnosprawnością na lata 2019-2022**, który jest kontynuacją poprzedniego programu. W latach 2019-2020 z rehabilitacji w ramach programu skorzystało 106 beneficjentów, przeprowadzono 3 536 procedur rehabilitacyjnych wycenionych na kwotę 66 595 zł. Realizatorami programu są: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku (rekrutacja beneficjentów) oraz Centrum Rekreacji i Rehabilitacji „BUSHIDO” Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Rybniku (wykonywanie zabiegów rehabilitacyjnych, rehabilitacja społeczna).

Natomiast **Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Miasta Rybnika na lata 2015-2022**, przyjęty uchwałą nr 199/XIII/2015 Rady Miasta Rybnika z dnia 1 października 2015 r. z późn. zm., ma na celu stworzenie podstaw do podjęcia szeroko zakrojonych działań w zakresie ochrony zdrowia psychicznego, a także ich skoordynowanie i kontynuowanie działań dotychczas realizowanych, tak aby nastąpiła poprawa zdrowia psychicznego mieszkańców Miasta.

Od 2003 r. funkcjonuje **Powiatowa Społeczna Rada do Spraw Osób Niepełnosprawnych w Rybniku**, będąca organem opiniodawczo-doradczym, w skład której wchodzi głównie przedstawiciele działających na terenie Miasta organizacji pozarządowych. Do zakresu działania Rady należy:

- 1) inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do integracji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami oraz realizacji ich praw,
- 2) opiniowanie projektów powiatowych programów działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz innych projektów i programów przyjmowanych przez Radę Miasta pod kątem ich skutków dla ww. osób, a także ocena realizacji tych programów.

Realizacja działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami w badanym okresie nie byłaby możliwa bez zaangażowania się w ten obszar **organizacji pozarządowych**. Ich działalność jest wyrazem zasady pomocniczości, która ma na celu wyzwalanie inicjatyw, i z którą wiążą się takie wartości, jak: partnerstwo, odpowiedzialność, wolność oraz równość. Dlatego też, organizacje pozarządowe odgrywają tak ważną rolę w wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami, w szczególności w pobudzaniu aktywności społecznej tych osób. Poniżej wymieniano podmioty, które w ostatnich latach, były zaangażowane w działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami, ich otoczenia i przewlekle chorych (kolejność alfabetyczna):

- 1) Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych (CRIS), z siedzibą w Rybniku,
- 2) Fundacja „Ostoja”, z siedzibą w Rybniku,
- 3) Fundacja Elektrowni Rybnik, z siedzibą w Rybniku,
- 4) Fundacja Puls-Med Blisko Ciebie, z siedzibą w Rybniku,
- 5) Fundacja „Superfundacja”, z siedzibą w Rybniku,
- 6) Integracyjny Klub Sportowy „BUSHIDO”, z siedzibą w Rybniku,
- 7) Oddział Regionalny Olimpiady Specjalne Polska – Śląskie, z siedzibą w Rybniku,
- 8) Polski Związek Głuchych Oddział Śląski – Koło w Rybniku,

- 9) Polski Związek Niewidomych Okręg Śląski – Koło w Rybniku,
- 10) Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Rybniku,
- 11) Regionalna Fundacja Pomocy Niewidomym, z siedzibą w Chorzowie,
- 12) Stowarzyszenie Amazonek „Odnowa”, z siedzibą w Rybniku,
- 13) Stowarzyszenie Centrum Pomocy – Niemedyczne Hospicjum Domowe im. Świętego Ojca Rafała Kalinowskiego, z siedzibą w Rybniku,
- 14) Stowarzyszenie Homo-Homini w Rybniku,
- 15) Stowarzyszenie na Rzecz Psychopofilaktyki i Promocji Zdrowia Psychicznego „VALIDUS”, z siedzibą w Rybniku,
- 16) Stowarzyszenie na rzecz wspomagania osób z niepełnosprawnością i ich otoczenia „Razem”, z siedzibą w Rybniku,
- 17) Stowarzyszenie „Oligos”, z siedzibą w Rybniku,
- 18) Stowarzyszenie „Pod Wieżą”, z siedzibą w Rybniku,
- 19) Stowarzyszenie Przyjaciół i Wychowanków Zespołu Nr 6 w Rybniku – DLA DOBRA, z siedzibą w Rybniku,
- 20) Śląski Klub Sportowy Niesłyszących, z siedzibą w Rybniku,
- 21) Śląskie Stowarzyszenie Chorych na SM SEZAM, z siedzibą w Gliwicach.

Wśród ciekawych projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe były następujące projekty:

- 1) Fundacji „Ostoja”, z siedzibą w Rybniku, która w latach 2018-2019 realizowała projekt pn. „Ostoja – punkt wsparcia osób niepełnosprawnych i ich rodzin”. W czasie projektów działał punkt doradczo-informacyjny w Rybniku dla osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, w którym mogły uzyskać informacje na temat możliwości skorzystania z pomocy specjalistycznych placówek czy instytucji, możliwości ubiegania się o wsparcie finansowe leczenia czy rehabilitacji oraz informacji o uprawnieniach. W maju 2018 r. zorganizowano kilka prelekcji na temat form wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, opieki pielęgniarzkiej – dobre praktyki zza granicy, telepomocy, itp. W 2019 r. istniała dodatkowo możliwość skorzystania z pomocy prawnika;
- 2) Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych (CRIS):
 - a) od wielu lat udziela porad w obszarze niepełnosprawności, zarówno osobom indywidualnym, nauczycielom, jak i pracodawcom oraz różnym instytucjom,
 - b) w ramach ośrodka wsparcia ekonomii społecznej tworzy miejsca pracy dla osób z niepełnosprawnościami. Osoby te znajdują zatrudnienie też dzięki innym realizowanym projektom. Ponadto, mogą uczestniczyć w szkoleniach zawodowych, stażach i korzystać ze wsparcia trenera pracy,

c) w 2019 na zlecenie Fundacji „Ostoja” CRIS realizował projekt pn. „Punkt wsparcia osób niepełnosprawnych i ich opiekunów”, współfinansowany przez Miasto Rybnik. W 2020 r. realizował projekt pn. „Punkt informacyjno-doradczy dla osób niepełnosprawnych i ich otoczenia” również współfinansowany przez Miasto. W ramach projektu odbyły się m.in. następujące działania:

- dyżury w punkcie informacyjno-doradczym,
- warsztaty edukacyjne w szkołach oswajające z niepełnosprawnością,
- prelekcja destygmatyzacyjna na temat zaburzeń psychicznych dla przedstawicieli organizacji pozarządowych, urzędów i innych instytucji,
- warsztaty dla osób chorujących psychicznie, ich rodzin i profesjonalistów,
- spotkanie sieciujące dla rybnickich organizacji, instytucji i służb w obszarze niepełnosprawności;

3) Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Inteligencją Koło w Rybniku:

- a) WuTeZe-towe Centrum Prezentowe – powstało w 2019 r. w budynku Warsztatu Terapii Zajęciowej Nr 1, w którym eksponowane są prace uczestników rybnickich warsztatów, oferujące możliwość zakupu wyrobów rękodzieła,
- b) Wypożyczalnia Sprzętu Rehabilitacyjnego – powstała w 2019 r., obsługiwana jest przez uczestników warsztatów w ramach aktywizacji zawodowej, wypożyczenie sprzętu jest nieodpłatne,
- c) Nakręcamy na pomaganie – projekt polega na selektywnej zbiorce odpadów – plastikowych nakrętek do czerwonych, metalowych instalacji w kształcie serca. Jego celem jest pomoc osobom potrzebującym, podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców Miasta i obniżenie kosztów odbioru odpadów komunalnych. Dochód ze sprzedaży nakrętek przeznaczony jest na cele statutowe ww. stowarzyszenia;

4) Stowarzyszenia „Oligos” w Rybniku:

- a) związane z zapewnieniem usług asystenckich realizowanych dla osób z niepełnosprawnościami, które świadczone były dla mieszkańców Miasta Rybnika w formie wsparcia w dostępie do imprez kulturalnych, załatwianiu spraw urzędowych, dotarciu do ośrodków rehabilitacji, itp., oraz opieki wytchnieniowej – 9 projektów (różne źródła finansowania),
- b) Wakacyjny wolontariat – uczniowie rybnickich szkół zostali przeszkoleni do wsparcia osób z niepełnosprawnościami i w okresie wakacyjnym spędzali czas wolny z uczestnikami, a ich opiekunowie mieli czas na załatwienie swoich spraw i odpoczynek,
- c) realizacja usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych oraz usług sąsiedzkich.

W 2016 r. zainaugurowano **Rybnickie Dni Integracji**, których celem była promocja placówek działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami, zajmujących się rehabilitacją, edukacją, terapią czy opieką, oraz pokazanie potencjału osób z niepełnosprawnościami. Kolejne edycje dni odbyły się w latach 2017-2019 (do IV edycji) i były organizowane przez różne organizacje pozarządowe. W latach 2020-2021 z powodu pandemii COVID-19 wydarzenie nie odbyło się. W czasie Rybnickich Dni Integracji zintegrowano środowiska pracujące na rzecz osób z niepełnosprawnościami, a także ukazano możliwości pomocy i rozwoju dla ww. osób i ich rodzin. Udało się zaangażować społeczeństwo lokalne we wspólne działania.

W dniu 21 czerwca 2017 r. odbyło się w Urzędzie Miasta Rybnika **spotkanie**, którego tematem było poznanie problemów osób z niepełnosprawnościami w poruszaniu się w przestrzeni miejskiej, niejako „wejście” w rolę ww. osób, a przez to możliwość wczucia się jak w codziennym życiu funkcjonuje osoba z niepełnosprawnością. Celem spotkania było lepsze zrozumienie sytuacji osób z niepełnosprawnościami (ruchową i wzrokową) przez władze samorządowe, urzędników, radnych i innych uczestników spotkania, a tym samym dostarczenie informacji, w jaki sposób można poprawić dostępność Miasta dla ww. osób.

Od 2017 r. Miasto brało udział w projekcie pn. „**Śląskie bez barier**”, realizowanym na zlecenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ścisłej współpracy z Biurem Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych przez Stowarzyszenie Wspierania Organizacji Pozarządowych „MOST” z Katowic, z którym podpisało porozumienie. Celem projektu było sprawdzenie, w jakim stopniu wdrażana jest Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych w śląskich jednostkach administracji publicznej. W ramach działań projektowych w Rybniku prowadzony był m.in. audyt dostępności dla osób z niepełnosprawności wylosowanych budynków miejskich.

Miasto podjęło działania mające na celu utworzenie w Rybniku **hospicjum stacjonarnego dla osób chorych na nieuleczalne choroby**. Uchwałą nr 694/XLV/2018 z dnia 15 lutego 2018 r. Rada Miasta Rybnika wyraziła poparcie dla działań Prezydenta Miasta zmierzających do budowy hospicjum stacjonarnego na działkach, należących do Gminy Rybnik, położonych przy ulicy Barbórki w Rybniku. Inicjatorem budowy hospicjum była Fundacja Puls-Med Blisko Ciebie, z siedzibą w Rybniku, która docelowo poprowadzi wybudowany i przekazany przez Miasto budynek. W 2019 r. ogłoszono konkurs na opracowanie koncepcji architektoniczno-urbanistycznej budynku hospicjum. Etap drugi realizacji zadania stanowił szczegółowe opracowanie pracy konkursowej w zakresie sporządzenia wielobranżowej dokumentacji technicznej projektowo-kosztorysowej dla zadania inwestycyjnego wraz z zagospodarowaniem terenu (koszt: około 605 000 zł). W 2020 r. pozyskano dofinansowanie na realizację zadania ze źródeł bezzwrotnych w wysokości 10 000 000 zł. Sama budowa budynku hospicjum stacjonarnego stanowi etap trzeci realizacji zadania. W ramach planowanej inwestycji powstanie budynek hospicjum, w którym docelowo znajdzie się miejsce dla 30 pacjentów stałej opieki oraz 10 pacjentów dziennej opieki medycznej. Koszt budowy hospicjum to 27 mln zł. Blisko 15 mln zł z tej kwoty to dofinansowanie z Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych. 6 grudnia 2021 r. ruszyła budowa hospicjum.

Obecnie prowadzone są jedynie usługi w formie domowego hospicjum, realizowane przez podmioty lecznicze w ramach usług finansowanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia, oraz niemedyczne hospicjum domowe prowadzone przez Stowarzyszenie Centrum Pomocy – Niemedyczne Hospicjum Domowe im. Świętego Ojca Rafała Kalinowskiego, z siedzibą w Rybniku.

W 2020 r. Miasto brało udział w projekcie pn. **Partycypacja dostępna**. Diagnoza barier i dobrych praktyk oraz wzmocnienie dialogu śląskich samorządów z osobami z doświadczeniem niepełnosprawności, realizowanym przez Fundację Transgresja, z siedzibą w Katowicach, w ramach dofinansowania ze środków Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020.

W wyniku realizacji **Programu działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami dla Miasta Rybnika na lata 2017-2020**, przyjętego uchwałą nr 495/XXXI/2017 Rady Miasta Rybnika z dnia 16 lutego 2017 r.:

- 1) zlikwidowano szereg barier architektonicznych w infrastrukturze miejskiej (w placówkach oświatowych, w obiektach kultury, sportu i rekreacji, a także innych użyteczności publicznej) poprzez dostosowanie 64 obiektów, realizację 85 inwestycji drogowych, wyznaczenie 123 miejsc parkingowych dla osób z niepełnosprawnościami,
- 2) oznakowano wewnętrzne i zewnętrzne 29 budynków miejskich do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (różne niepełnosprawności),
- 3) przystosowano 7 lokali i budynków wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Miasta Rybnika do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- 4) zlikwidowano 192 indywidualne bariery architektoniczne i techniczne (dofinansowanie ze środków PFRON),
- 5) 446 pracowników Urzędu Miasta Rybnika, jednostek organizacyjnych i instytucji kultury zostało przeszkolonych, a tym samym podniosło wiedzę i umiejętności w zakresie komunikacji oraz obsługi osób z niepełnosprawnościami. Ponadto przeszkolonych zostało 47 kierowców środków komunikacji miejskiej z zakresu potrzeb i pomocy osobom z różnymi niepełnosprawnościami,
- 6) przystosowano w części wiele stron internetowych jednostek organizacyjnych do możliwości osób z niepełnosprawnościami (strony bez barier),
- 7) zlikwidowano 164 indywidualne bariery w komunikowaniu się,
- 8) zrealizowano 50 działań społecznych, w tym kampanii na rzecz integracji osób z niepełnosprawnościami i przeciwdziałania ich dyskryminacji,
- 9) wsparte zostały 193 działania, mające na celu upowszechnienie wolontariatu ukierunkowanego na pomoc osobom z niepełnosprawnościami,
- 10) zorganizowano 167 szkoleń, zajęć, konferencji, grup wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych,
- 11) wsparto 44 działania artystyczne i kulturalne osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych,
- 12) wsparto 56 inicjatyw w zakresie szkolenia sportowego osób z niepełnosprawnościami,

- 13) zorganizowano 297 przedsięwzięć zwiększających uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym,
- 14) przeciwdziałano marginalizacji społecznej osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin poprzez:
- a) świadczenie usług opiekuńczych, pielęgnacyjnych i rehabilitacyjnych osobom z niepełnosprawnościami,
 - b) zapewnienie rehabilitacji społecznej w środowiskowych domach samopomocy,
 - c) prowadzenie rehabilitacji psychiatrycznej oraz udzielanie wsparcia psychologicznego w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych, pojawiających się w związku z niepełnosprawnością lub chorobą,
 - d) wspieranie osób z niepełnosprawnościami w procesie rehabilitacji społecznej (udzielanie dofinansowań ze środków PFRON),
- 15) zrealizowano 16 działań na rzecz osób autystycznych,
- 16) utworzono:
- a) 2 mieszkania chronione treningowe dla osób z niepełnosprawnością intelektualną ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności,
 - b) 1 mieszkanie chronione treningowe dla 6 osób z zaburzeniami psychicznymi, działające w strukturach Środowiskowego Domu Samopomocy „Cogito Noster” w Rybniku,
 - c) 1 mieszkanie chronione wspierane dla seniorów z pełnym dostosowaniem dla osób z niepełnosprawnościami,
- 17) została uruchomiona opieka wytchnieniowa (w miejsce utworzenia hostelu dla osób z niepełnosprawnościami) – m.in. Stowarzyszenie „Oligos” zapewnia w ramach działań projektowych doraźną opiekę na zasadach pogotowia sytuacyjnego. Środowiskowy Dom Samopomocy w Rybniku przy ul. Karłowicza 48 przeznaczony jest dla 56 osób z niepełnosprawnością intelektualną – wszystkie miejsca w ośrodku są miejscami pobytu dziennego, z możliwością ewentualnego przyjęcia 6 uczestników na pobyt całodobowy,
- 18) podjęto 13 działań wspierających otoczenie osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych,
- 19) udostępniono organizacjom pozarządowym, działającym na rzecz osób z niepełnosprawnościami, na preferencyjnych warunkach 13 lokali wchodzących w skład zasobu Miasta Rybnika,
- 20) przeprowadzono wiele działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami (szczegółowe dane przedstawiono w opisie placówek oświatowych – str. 23-24 i Wydziału Edukacji – str. 6),
- 21) zrealizowano szereg działań w zakresie promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami (szczegółowe dane przedstawiono przy inwentaryzacji działań Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku – str. 15-18),

22) podejmowano działania w zakresie zapobiegania niepełnosprawności (poszerzenie wiedzy mieszkańców w zakresie przyczyn niepełnosprawności oraz na rzecz zdrowego stylu życia – 15 działań, zwiększenie dostępności usług rehabilitacyjnych i podnoszenie ich jakości – 8 działań).

Natomiast **nie udało** się zrealizować następujących działań:

- 1) inwentaryzacji dostępności obiektów użyteczności publicznej pod kątem ich dostosowania i występujących barier dla osób z niepełnosprawnościami – w ogłoszonych w latach 2017-2020 otwartych konkursach ofert w obszarze działalności na rzecz ww. osób przewidziano tego typu działanie, jednakże żaden podmiot nie wystąpił o realizację w tym zakresie,
- 2) spotkań z Miejską Pracownią Urbanistyczną w celu omówienia kwestii dostosowywania infrastruktury miejskiej dla osób z niepełnosprawnościami – nie zgłoszono potrzeby organizacji takich spotkań,
- 3) stworzenia wyszukiwarki miejsc dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami (z różnymi rodzajami niepełnosprawności) oraz aplikacji ułatwiającej poruszanie się ww. osób po Mieście – nie zrealizowano m.in. z powodu braku możliwości uzyskania dofinansowania,
- 4) organizacji konkursu na miejsce najbardziej przyjazne osobom z niepełnosprawnościami w Mieście – w 2020 r. brak realizacji ze względu na pandemię COVID-19,
- 5) seansów filmowych i spektakli teatralnych z napisami dla osób niesłyszących i audiodeskrypcją dla osób niewidomych – brak środków, żeby instytucje kultury same mogły zainicjować te działania,
- 6) wypracowania modelu środowiskowego systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami, w szczególności z niepełnosprawnością intelektualną – jednostki funkcjonujące na terenie Miasta i działające na rzecz osób z niepełnosprawnością realizowały swoje działania na bieżąco,
- 7) opracowania standardów usług mieszkalnictwa wspomaganego,
- 8) opracowania i wdrożenia systemu wymiany informacji na temat osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, pomiędzy jednostkami organizacyjnymi i organizacjami pozarządowymi – budowanie kultury współdziałania instytucji z obszaru zatrudnienia i integracji społecznej (partnerstwo międzyinstytucjonalne i międzysektorowe) poprzez wspólne tworzenie map problemów i zasobów środowiska lokalnego – w bieżącej pracy jednostek i organizacji pozarządowych istnieje współpraca i wymiana informacji na temat osób z niepełnosprawnościami (w ramach obowiązujących przepisów). Uwagi dotyczące problemów ww. osób omawiane były na spotkaniach Zespołu Ewaluacyjnego zakończonego programu działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

4 grudnia 2019 r. nastąpiło uroczyste zawiązanie Partnerskiego Zespołu Kooperacyjnego w ramach projektu KOOOPERACJE 3D – model wielosektorowej współpracy na rzecz wsparcia osób i rodzin. Oprócz przyjęcia regulaminu Partnerstwa nastąpiło oficjalne podpisanie deklaracji przystąpienia do współpracy pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej a podmiotami innych polityk sektorowych. Celem ww. zespołu jest kompleksowe zaspokajanie potrzeb seniorów i ich rodzin (w tym również osób z niepełnosprawnościami),

- 9) utworzyć zakładu aktywności zawodowej – w pierwszej kolejności założono utworzenie spółdzielni socjalnej. Poza tym powstanie ww. zakładu poprzedzone jest skomplikowaną i kosztowną procedurą założenia.